Loo-kroniek

Familietijdschrift voor de leden van het geslacht LOO

Nummer 66, 30 april 2020 Nederlandse elektronische uitgave ISSN 2211-1557

Een nieuwe blik op de herkomst van het Loo-wapen

Lex van der Loo,
Beneden Leeuwen, 6 april 2020

Begin dit jaar werd ik gebeld door Dick van de Loo met de vraag of we nog voor de zomervakantie de Loo-kroniek zouden kunnen uitbrengen. Dick vertelde dat Eduard van de Loo hem kort daarvoor de resultaten had laten zien van zijn onderzoek naar de herkomst van onze naam Loo en naar de duiding van ons familiewapen. Dick was daar zo enthousiast over geworden dat hij Eduard had gevraagd of hij zijn bevindingen zou willen publiceren in de Loo-kroniek.

Eduard heeft deze uitdaging aangenomen en Richard van de Loo heeft vervolgens aangeboden om een bijdrage te schrijven waarin hij zou aangeven hoe er in de loop van de tijd werd gedacht over het familiewapen.

En daarmee hebben we voldoende materiaal voor een nieuwe Loo-kroniek die helemaal in het teken staat van de naam *Loo* en het *Loo-wapen*.

Graag laat ik hieronder beide auteurs aan het woord met een korte samenvatting van hun bijdragen.

Eduard is van de hoofdtak Venlo-Alphons. Hij schrijft:

In deze Loo-kroniek neem ik u mee in mijn zoektocht naar de betekenis van de plaats- en familienaam Loo. U gaat ontdekken wat de betekenis precies is. En de zoektocht gaat verder. We gaan ook op zoek naar het Loo-wapen en in het bijzonder wat dit Loo-wapen voorstelt. Hoewel daaraan al veel aandacht is besteed, is er nog steeds onduidelijkheid. Ik laat een ander licht schijnen en neem u mee in mijn bevindingen en conclusies. Heel bijzonder is dat er volgens mijn onderzoek ook een functionele relatie blijkt te bestaan tussen de betekenis van de naam 'Loo' en het Loo-wapen!

Eduard van de Loo

Mocht u willen reageren op mijn artikel dan ben ik bereikbaar op
+31 623 227 708 of
vandeloo@casema.nl.

Richard is van de hoofdtak Bemmel-Johann Franz. Hij zegt:

Ons familiewapen blijft maar intrigeren. Dat was vroeger niet anders, zoals ik in mijn artikel laat zien. Over de betekenis van ons familiewapen werd heel verschillend gedacht. Hoe zeker is de huidige duiding dat onze wapenfiguur een (muur)kram zou zijn en hoe is deze duiding ontstaan? Ook de vormgeving van onze wapenfiguur blijkt bepaald niet statisch te zijn geweest. Kortom: onze wapenfiguur roept heel wat op en het laatste woord is hierover nog niet gezegd. Misschien maar goed ook, want zo gaat het onderzoek naar dit intrigerende wapen door en verrijkt zich onze kennis over onze oorsprong.
Voor eventuele reacties ben ik bereikbaar op
+31 35 6025951 of
richard.vandeloo@planet.nl.

Hopelijk hebben bovenstaande inleidingen u nieuwsgierig gemaakt om meer te weten te komen over de betekenis van de naam Loo en over de kram in het familiewapen. En wellicht bieden de uiteenzettingen in deze Loo-kroniek een mooie impuls voor verdergaand onderzoek. U bent in ieder geval van harte uitgenodigd om verder te lezen!

Tot slot nog een huishoudelijke mededeling.
De familiegegevens worden - zoals gemeld in de vorige Loo-kroniek - in verband met de AVG niet meer in de kroniek opgenomen maar in een aparte bijlage voor de familieleden. Door de korte periode na het verschijnen van de vorige kroniek wordt de bijlage niet met deze kroniek meegestuurd, maar later.

De betekenis van de naam Loo en het Loo-wapen

Eduard van de Loo
Den Haag, 3 april 2020

In dit artikel neem ik u graag mee in mijn zoektocht naar de betekenis van de plaatsnaam en onze familienaam *Loo* en de betekenis van het Loo-wapen. Met *Loo* wordt óók *Lo*, *Loe*, *Loh* bedoeld.

Het jaar 1230
De Loe-molen, een watermolen in Marl, is vol in bedrijf. Met de nodige financiële middelen is met de modernste technieken een watermolen gebouwd. En wat voor één. De bouwers zouden trots zijn, want na bijna 800 jaar bestaat de Loe-molen nog steeds.

Afbeelding 1
Loemühle te Marl.
Foto Eduard van de Loo

De Loemühle is niet ver gelegen van een uitgestrekt bos, Lohe genaamd. Tevens zijn in de nabijheid Burg Lo en Haus Loe in Marl, de burcht waar met Wessel-I [1)] onze familiegeschiedenis begint. En er is nog een watermolen in Marl, die op een kaart ook als Loe-molen, *Loh Mühle,* staat vermeld.

Het jaar 2014
Ik ben nieuwsgierig naar een preciezere betekenis van de naam Loo. Als je Loo opzoekt, vind je de betekenis *Bos*, *open plek in het bos*. Deze betekenis lijkt mij te algemeen.

Periode 1000-1400
Niet ver van Tallinn in Estland is ooit het plaatsje Loo gesticht. Waarschijnlijk het gevolg van de kolonisatie die de Duitse Orde in Noord Europa uitvoert. De ridders van den Loe maken ook deel uit van de Duitse orde. Zijn zij hierbij betrokken? We weten het nog niet.
Overal zijn Loo locaties, honderden. In Nederland, België, Duitsland, Zwitserland, Frankrijk, Scandinavië, écht wijdverbreid. En ook in Engeland. Daar heten deze plaatsen Ley, oudtijds ook Lea, Leah.

2014
De familienaam Loo (oudtijds Lo en Loe) is vermoedelijk afgeleid van de plaats- of locatienaam Loo (ook als Lo, Loe, Loh, Lau, Lou). Dat was gangbaar.
Familienamen komen doorgaans voort uit plaatsnamen of beroepen. Al die genoemde Loo plaatsen hebben hoegenaamd geen familieverband. Maar er is wél een verband!
Etymologen onderzoeken de betekenis van woorden, en woorden van plaatsnamen zijn daarbij bijzonder interessant. Uit oude geschriften proberen zij te herleiden wat de betekenis is.
Tijdens mijn onderzoek kom ik niet alleen tot de ontdekking dat er veel Loo plaatsen zijn, maar dat er ook heel veel onderzoek is gedaan naar de betekenis van de plaatsnaam Loo. Al meer dan 100 jaar zijn wetenschappers en amateurs op zoek. Ze komen er niet helemaal uit. Dat komt omdat de beschrijving *Bos*, *open plek* niet toepasbaar is op alle Loo plaatsen.

2015
Mijn uitgangspunt voor de betekenis *Loo* is dat deze is gebaseerd op een concept dat ook moet gelden voor andere plaatsnamen. Het suffix (tweede) deel van een plaatsnaam moet een bepaalde context hebben. Horst, Donk, Broek, Wijk, Hoek, Loo, Berg, Ingen, Lingen, Deel, Rode, Laar en andere namen komen allen veel voor als plaatsnaam of als deel van een plaatsnaam.
Wat betekenen deze namen?
Want als ik de betekenis weet van de andere namen, dan begrijp ik ook het concept en dat is dan bruikbaar voor het vinden van de preciezere betekenis van de naam *Loo*.

1437
Johan van den Loe, de vader van Bruen onze stamvader, is ambtman en drost in de Liemers. Dat is een belangrijke functie. Hij is militair, operationeel en financieel verantwoordelijk voor de Liemers, een aanzienlijk onderdeel van het hertogdom Kleef. Naar verluid heeft hij grote sommen geld geleend aan de hertog van Kleef. Johan is dus zeer welgesteld. Hoe komt hij aan dat geld? Familiekapitaal? Waar is dat mee verdiend?
Zijn zetel is in Zevenaar. Hij laat daar één van de sterkste vestigingen bouwen uit die tijd. De kracht van de moderne kanonnen vergt hele dikke muren. Vermoedelijk laat hij de havezate Loowaard bouwen ten westen van Zevenaar, aan de Neder-Rijn, die onder zijn controle valt. De Loowaard is gelegen in het plaatsje Loo. Destijds heette die locatie niet Loo, want de oorspronkelijke naam van het dorp was Angeroyen. Je moet dus voorzichtig zijn met het trekken van conclusies van de betekenis van plaatsnamen; de ene plaatsnaam is de andere niet.

Januari 2015 en later
Ik lees veel. Onder meer *Der Naturen Bloeme* [2] en *Buch der Natur* [3] en veel andere informatie, om inzichten te vergaren en mogelijke verbanden te ontdekken. En ook recente boeken heb ik gelezen: *Trees in Anglo-Saxon England* [4] en *Lo, Donk, Horst, Taalkunde als sleutel tot de vroege middeleeuwen* [5].
Ik ontdek de internetsite www.etymologiebank.nl, een geweldige bron van informatie! [6]
Nu gaat mijn onderzoek snel. Heel veel nuttige informatie is op één punt te vinden. De beschikbare informatie bij *Lo* en *Loo* moet de betekenis duiden, dat kan bijna niet anders. Informatie wordt gehaald uit oude teksten en mede op basis van taalverbanden verbinden etymologen daaraan betekenissen. Loo is een bos. Maar welk bos dan? Dat wordt helaas niet verklaard.
Na vele jaren puzzelen vielen de stukjes op hun plaats. Ik vond een betekenis. En na al die jaren zoeken kon ik terugkijken op een prachtige historische reis. Het landschap uit de afgelopen eeuwen trok voorbij. Boeiende informatie en verhalen over ontginningen, etymologie, families, hun namen en familiewapens, over kolonisatie, de Grote Ontginning, de Duitse Orde, Tempeliers, de handelsroutes vanuit Noord Europa naar de Middellandse zee en nog veel meer zijn de revue gepasseerd. Middeleeuwse technieken in de bosbouw, visserij en ambachten, ik weet er inmiddels veel meer van. Er is veel informatie door mij gezocht en verwerkt om mijn juiste zoekrichting te vinden. Veel van die informatie was buitengewoon interessant, maar bracht niet de betekenis. Heb ik mijn doel bereikt? Ja. Ben ik overtuigd? Ja. Ik heb uiteindelijk het bewijs gevonden. Ik vond een uit 1885 stammend boek van Johan Winkler: *De Nederlandsche geslachtsnamen In oorsprong, geschiedenis en beteekenis* [7]

De betekenis van de (plaats)naam Loo
Op grond van de gevonden informatie en passend binnen het concept waarmee ik mijn onderzoek heb vervolgd en waarin de Duitse en Luxemburgse betekenis van Loh en Lou mij op het spoor hebben gezet van de betekenis van Loo, is dit mijn conclusie:

Lo, Loe, Loo is een bos, hakhout, geëxploiteerd om de bast te oogsten ter vervaarding van looi.

U mag dus vaststellen dat in lijn met de gangbare betekenis van het woord Loo, *Loo* een bos is. Ik voeg daaraan toe dat Loo een specifiek bos is. Een bos met een specifiek doel, de opbrengst *Loo*. In deze context mag u Loo associëren met looi, het product. De meeste Loo-bossen zijn eikenbossen, echter niet uitsluitend.
De betekenis van *looi* is *run*, bast van eiken en berken, waarmede men looit.
Run is boomschors die in de looierij werd gebruikt. Een soortgelijke verklaring voor looi is fijngemalen eikenbast [8].
Hoe kwam ik tot deze conclusie?
De Loemühle was een belangrijke aanwijzing. In de Duitse taal is een Lohmühle een molen die bast van bomen maalt, waarna de bast wordt gebruikt voor het looien van leer.

Eine Lohmühle dient zur Zerkleinerung der für die Lohgerberei notwendigen pflanzlichen Gerbmittel. Es werden vor allem Fichten- und Eichenrinden aus Lohwäldern zur Lohe zermahlen. Diese ist sehr gerbsäurehaltig und deshalb

geeignet zum Gerben von Leder. Das Material wurde aber ursprünglich auch zur Konservierung von Fischernetzen, Tauen und Segeln verwendet. Lohe war seit dem Mittelalter ein wichtiges Handelsgut, das dem Stapelrecht unterworfen war [9)]

Verder zijn bekende betekenissen voor Loo en Loo-gerelateerde woorden die ik tijdens mijn onderzoek vond, opgenomen in de onderstaande tabel.

Vervolgens was de uitleg van J. de Vries heel erg belangrijk. Deze kunt u vinden op www.etymologiebank.nl:

lo 1 'bos' (alleen nog in plaatsnaam als Het Loo, Ruurlo, Venlo), mnl. loo 'bos', mnd. lōch, lō 'klein bosje', ohd. laoh, lōh (nhd. dial. lō, lōh), oe. leah, leag 'weide, veld' (ne. lea, ley), on. lō (alleen in plaatsnamen), 'openplek in het bos,weide'. — lat. lucus 'heilig woud', osk. lúvkei 'in luco', oi. loka 'open ruimte', lit. laukas 'openveld'.

*Men gaat gewoonlijk van de bet. 'open plek in het bos' uit en verbindt met gr. leúkos 'wit' (vgl. reeds het rom. lucus a non lucere); uit deze met gras begroeide open plekken ontwikkelde zich dan ook de bet. 'weide' (IEW 688). Naast de idg. wt. *leuk 'licht', staan ook leug 'buigen' en leuĝ 'breken', met andere cons. *leub, leubh, leup '**afschillen van de schors**, afbreken'. Na de onderzoekingen van J. Trier, Holz 1952 en van H. Schwarz in Festschr. Trier 1954 zal men moeten uitgaan van de idg. wt. *leu, die betrekking heeft op het **kreupelbos, bos van jonge bomen en de werkzaamheden daarin** (vgl. verder AEW 351-2)* [10)].

Het gebruik van de schors:
LOO (II)
*Woordsoort: znw(o.) Varianten: lo Modern lemma: looi (lo), znw. o. Ohd. mhd. lô (lôwes); mnd. lô, lowe; ndl. looi, vr.; hd. lohe, vr.; ndl. looi (uit den mnl. vorm *looie (*louwe; vgl. V. Helten, bl. 102), die door Franck 589 wordt opgegeven, doch tot heden in het Mnl. niet gevonden is; de oudste vermelding is bij Kil. "loye, louwe, Sicamb. Holl. j. tanne"). Over den oorsprong, die niet zeker is, zie de Wdbb. Boomschors, boombast, vooral van eikeboomen, waarmede men leder bereidt, run, eek. Kil. loewe, loo, sicamb. j. tanne. Vgl. loën naast looien, loër naast looier, locupe (looikuip) en zie looyen* [11)].

En dan, nadat ik alles had beschreven, vond ik in december 2019 deze belangrijke informatie in het boek van Johan Winkler uit 1885:

***Een loo is een eikenbosch, of naukeuriger gezeid: een oord met jong eikenhout bezet, een akkermaalsbosch, waar men dunne eikenstammetjes kweekt, als hakhout, vooral om de bast er van als looistof te gebruiken.** Hangen onze woorden loo en looien niet samen? Wy vinden dit oud-germaansche woord, dat ook in nederlandsche plaatsnamen zoo veelvuldig voorkomt (Almeloo, Beverloo, Eekloo—dat is tweemaal het zelfde gezeid,—Groenloo), terug in de geslachtsnamen Van de Loo, Loman met Looman en den hoogduitschen form Lohmann (alle drie vry algemeen)* [12)].

Deze informatie uit 1885 was voor mij zeer doorslaggevend en bepalend voor mijn vertrouwen in mijn conclusie.
Ik wil nog graag een aantal aspecten met u delen. Deze zijn ook belangrijk bij het begrip van de betekenis Loo.

*Enerzijds een lo ontstaan uit germ. *lauha 'open plek in het bos', later 'open bos, bos', oe. lêah 'open plaats in een bos, weide', etymologisch verwant met lat. lucus '(gewijd) bos', in de verte zelfs met lat. lux 'licht'. De tweede term zou ontstaan zijn uit germ. *lahwa/*lagwa 'plas, poel', later 'moeras, drassige grond, natte weide enz.', oe. lea 'poel > weide', os. lagu 'plas, poel', dat men terugvindt in de Groningse namen op lage. Het is mogelijk dat we bij lo 'plas, poel' te maken hebben met een plaatselijke secundaire ontwikkeling. Het*

Duits	Luxemburgs	Betekenis
Loh(e)	Lou	de (gemalen) bast van jonge eikenbomen
Lohhecke / Lohwald	Louheck	een bos van jonge eikenbomen
Lohmühlen	Loumillen	de molen om de bast fijn te malen
Lohlöffel	Louschlëssel	gereedschap om de bast te verwijderen
Lohwirtschaft	Louwirtschaft	
Lohen		looien

*toponymisch grondwoord is over een lange periode (vanaf de vroege middeleeuwen, mogelijk al eerder, tot in de late middeleeuwen) productief geweest bij het vormen van namen, waarbij de betekenis van germ. *lauha door het gebruik van het bos veranderde van een lichtrijk bos naar een open weide* [13]*.*

Ik ga in op een aantal verklaringen uit bovenstaande tekst.

Weide

Zowel Della Hook [4] als Jozef van Loon [5] beschrijven Loo (Engels Ley, Lea en lêah) ook in relatie tot het weiden van dieren. Beide auteurs geven beschrijvingen van Loo-bossen waar dieren geweid werden. Het voordeel daarvan was dat de dieren een deel van het onderhoud van het bos deden en de bezitters van de dieren hadden toegang tot gratis voedsel. Dit was het bosweiderecht. Daar stond tevens een verbod tegenover; dat er onder geen beding door onrechtmatigen hout gekapt mocht worden.

Licht bos en open plaats

Een bos bestaande uit hakhout is een jong bos. De oudste bomen zullen niet ouder zijn dan tussen de 7 en 15 jaar.
Het was gebruikelijk het *bos* te verdelen in percelen of clusters, waar ieder perceel een groep bomen bevatte van een bepaald jaar. Dan heb je in feite percelen met bomen van 0 – 7 à 15 jaar oud. Elk jaar wordt een perceel geoogst door van de stam de bast te schillen. De open plek drukt mijns inziens het deel van het bos uit dat geoogst en gekapt is en waar dieren in de vrije ruimte konden weiden. Het *lichte* beschrijft een bos dat laag is, een bos van bomen met dunne stammen met weinig zijtakken en met weinig loof, want anders werd het schillen van de bast bemoeilijkt.

Afbeelding 2. Die Waldnachbarschaft in Bladersbach [14]

Plas, poel

Er wordt gedacht aan verschillende betekenissen van Loo. Bij de relatie plas, poel – Loo heb ik de volgende overweging: we weten dat om looi te maken, de bast van bomen werd gemalen. Hiervoor werden watermolens gebruikt. Bij relatief veel Loo plaatsen vind je een watermolen. Een voorbeeld is de Loemühle in Marl, maar óók de watermolen van het oude kasteel bij Paleis 't Loo. Als een molen niet aan een snel stromend water was gelegen, dan werd middels bekkens water verzameld en door een hoogteverschil een waterstroom gecreëerd. Mogelijk dat het waterbekken bij de beschrijving van plas en poel past. Een ander aanknopingspunt is dat voor looien veel water nodig is.

Het looien gebeurde door het afwisselend in een bekken leggen van looischors en van huiden (tussen de huiden werd de gemalen looischors gestrooid). Dit gebeurde in kuilen, vaten of grachten. Voor het maken van leer was veel water nodig. Na toevoeging van water werd de gemalen eikenschors (eek of bark) run genoemd. Daarna duurde het maanden voordat het leer gelooid was, bij schoenzolen zelfs twee jaar [15]*.*

Loo en looi in economisch perspectief

Looi was een, in economisch opzicht, belangrijk product. Door de snelle groei van de Europese bevolking na het jaar 1000 nam de vraag naar leer toe. Onder invloed van die groei zal het aanbod van looi flink zijn gestegen. Dat zou voor mij de verklaring zijn waarom er zoveel Loo plaatsen zijn.
In de 19e eeuw werden voor het looien van leer op steeds grotere schaal alternatieven gebruikt. Het vervangen van het looimiddel uit (eiken)schors was van directe en negatieve invloed op de exploitatie van Loo-bossen. Dit beschouw ik als een verklaring waarom in onze moderne tijd de oorspronkelijke betekenis van Loo vervaagd is. Er zijn tenslotte al lang geen bossen meer die worden gebruikt voor de productie van looi. De locaties waar ooit Loo-bossen werden geëxploiteerd, kregen een andere bestemming: bos voor mijnbouw, bos voor timmerhout of akkerbouw en weiland.
De betekenis die Johan Winkler geeft aan Loo[7] is van 1885. Dat is nog uit de tijd dat er recente kennis was of kon zijn van het oorspronkelijke doel van Loo-bossen. Dat heeft voor mij extra waarde. Johan Winkler had nog zicht op wat die Loo-bossen betekenden.
Stel nu dat er toch meer betekenissen bestaan voor de plaatsnaam Loo, dus de ene Loo plaats heeft een andere betekenis dan de andere Loo plaats, welke betekenis heeft dan onze familienaam? Zoals eerder

in dit artikel beschreven is de betekenis van Loo: *Lo, Loe, Loo is een bos, hakhout, geëxploiteerd om de bast te oogsten ter vervaarding van looi.*
Onze familienaam zal zeker zijn afgeleid van een locatienaam *Loo* volgens deze betekenis gezien de exploitatie van bossen en het gebruik van Loe-molens voor het malen van de schors.

Een nieuwe blik op het familie-wapen van de *Loe*, *Loo*

Eén van de aanleidingen voor mijn Loo-naam onderzoek was het economisch aspect bij de stamfamilie van den Loe. Hoe kon een familie zo welvarend zijn? Ja zeker, er waren privileges en de afkomst bepaalde voor een deel ook de toekomst. Maar je had ook arme ridders. De investering in een watermolen in die tijd volgde dezelfde economische wetten van nu. *Wie heeft er geld om te lenen of te investeren, wat is het rendement.* En er werden meer watermolens gekocht en gebouwd, er was dus handel. Maar wat voor handel?
Het vermoeden is dat looi voor onze stamvaders een belangrijk handelsmiddel was om geld mee te verdienen. Maar alleen de naam Loo in de betekenis van Bos-looi en het bezit van één of meerdere watermolens is nog te onzeker.

2013

Niet alleen de naam Loo hield mij bezig, maar ook het Loo-wapen. Wat beeldt dit wapen uit? Ik wist dat het Loo-wapen de Loo-kram werd genoemd, een kram met weerhaken. Maar ik had nog nooit een echte kram met weerhaken gezien. Daarbij heeft een echte kram rechte benen. Dus ging ik op zoek. Zoeken naar krammen, krammen met weerhaken, middeleeuwse krammen, ijzeren krammen en nog veel meer. Opvallend was dat in het zoekresultaat in veel gevallen het eerste plaatje ons eigen Loo-wapen was. Dat plaatje zocht ik niet, maar ik had wel een ander resultaat, en het enige:

Afbeelding 3.
Grote kram met weerhaken [16)]

De kram rechtsboven heeft gelijkenis met een deel van de Loo-wapens, maar de weerhaken (uitsteeksels) zijn bij deze kram in feite inkepingen. Ik was niet overtuigd.

2014

Een vakantie bracht ons voorbij het plaatsje Iserlohn in de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen. Iserlohn heeft een oude *metaalindustrie*. Daar moet ik wat mee was mijn gedachte en ik heb vervolgens het Stadtmuseum Iserlohn benaderd voor informatie over het Loo-wapen. Ik stelde de vraag:"*Kennen jullie voorwerpen die lijken op de afbeeldingen die ik van het Loo-wapen als voorbeeld heb gestuurd?*" Het antwoord was helaas negatief. Het antwoord op mijn vraag was (vertaling van het bericht)[17)]:

Geachte heer van de Loo,

Op uw verzoek hebben we onze collectie in het Stadtmuseum Iserlohn doorgelicht, maar helaas zijn we niet tot een bevredigend resultaat gekomen. Allereerst: het deel van de naam -LOHN in Iserlohn wordt toegeschreven aan "beboste helling" of eventueel "bebost water", dus het heeft weinig gemeen met uw namen LOO of LOE, die worden verondersteld te zijn verbonden met ijzeren krammen.

Iserlohn is een oude stad, waar sinds de middeleeuwen ijzer wordt verwerkt tot draad en draadproducten, (bijv. maliënkolder). Krammen met weerhaken zijn niet bekend of niet aanwezig in onze collectie. U-vormige krammen voor het bevestigen en ophangen van kroonluchters, lampen, voorraadvaten, raam- en deurscharnieren en nog veel meer, werden zeker geproduceerd en gebruikt in Iserlohn, net als op veel andere plaatsen. Speciale exemplaren met weerhaken zijn niet overgeleverd. Ik denk dat het onwaarschijnlijk is dat de weerhaken in de hier getoonde vorm als wapen zijn gebruikt. Heeft u de mogelijkheid overwogen of de gebogen kram in uw wapen zou kunnen verwijzen naar een dal- of watervorm?

Afbeelding 4. Eekschillers gereedschap [18)]

1364 Wessel vamme Lo (Wessel-I) | *1404 Hadewich Stecke, weduwe van Wessel-I* | *Henrick van den Loe, zoon van Wessel-I en Hadewich* | *1404 Wessel van den Loe (Wessel-II) geboren circa 1375* | *1417 Wessel-II* | *1445 ridder Johan van den Loe, zoon van Wessel-II geboren 1405*

Afbeelding 5.
Zegels van de oudste Loe-generaties; foto's collectie Loo-Archief.

1235
Tientallen mannen in het bos schillen de schors van de stam. Het is heel zwaar werk, maar de mannen zijn behendig. Bovendien hebben zij speciaal gereedschap. Een ziehmesser, een trekmes, een eekschiller.
Er waren diverse gereedschappen die de eekschillers gebruikten. Het gereedschap in het midden is een trekmes (afb. 4).

Februari 2019
Ik ben in het Loo-archief in Hilversum en Richard van de Loo laat mij zien waar ik bepaalde informatie kan vinden. Ik ben op zoek naar de foto's van de diverse Loo-zegels, op oorkonden uit de 14e en 15e eeuw, die Joost van der Loo jaren geleden had gemaakt. Op afbeelding 5 ziet u de eerst bekende beelden van het Loo-wapen.
Het Loo-wapen heeft een aantal kenmerken: Boog (bovenzijde), benen en uitsteeksels (onderzijde).
De verschillende uitvoeringen doen het Loo-wapen niet direct op een bepaald voorwerp lijken. Ik denk daarom dat het Loo-wapen een samengesteld beeld is. Er is een hoofdfiguur; de boog met de benen, en de uitsteeksels.

December 2019
Ik continueer mijn speurtocht en ik vind meer informatie over het trekmes.
Het trekmes lijkt niet alleen op het Loo-wapen, ik lees tevens dat dit stuk

Afbeelding 6.
Afbeeldingen van een trekmes [19].

Afbeelding 7.
In het midden een trekmes, geflankeerd door vier foto's van Loe-zegels (collectie Loo-Archief).

1404 Wessel van den Loe (Wessel-II) geboren circa 1375 | *1364 Wessel vamme Lo (Wessel-I)* | *Trekmes [20]* | *1489 Bruen van den Loe zoon van Johan van den Loe* | *1445 ridder Johan van den Loe zoon van Wessel-II geb. 1405*

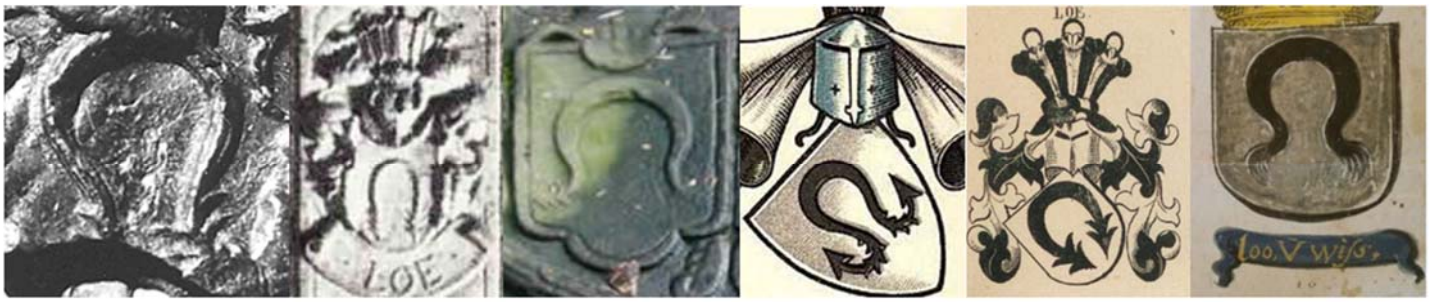

Afbeelding 8.
Zegel Frans van den Loe, Heer van Wissen, 1543
Loe-wapen op de grafsteen van Walter von Loe en zijn vrouw ca. 1619 in de St.Georgskerk te Marl
Loe-wapen op de grafsteen van Elbrecht von Loe zum Loe ca. 1715 te Marl
Loe; Wappenbuch des Westfälischen Adels van Max von Spiessen
Loe; Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch
Loe-wapen in de kwartierstaat Cortenbach - Van der Lippe, 17e eeuw. Collectie CBG, Den Haag

Afbeelding 9.
Loe-wapen. Claude -François Menestrier: La méthode du blason. Lyon 1688. S. 219
Loe-wapen van Dorothea von Loe (ca.1580-1658) op een glas-in-loodruitje (1612) in kasteel Ammersoyen
Loe; Wapenboek van De Lange 1725 (Centraal bureau voor Genealogie)
Lohe; Johann Siebmachers Wappenbuch 1605 Blatt 132
Wapenfiguur geduid als Fasseisen (vatenmakers instrument) in Siebmachers Wappenbuch
Loe-wapen op een kwartierstaat in kasteel Ammersoyen

gereedschap gebruikt werd om schors van de stam te schillen.
Zou het Loo wapen een trekmes kunnen zijn?
Ja, daar lijkt het wat mij betreft op. In afbeelding 6 ziet u een aantal trekmessen. En via de website van het MOT museum Grimbergen vond ik nog een mooi voorbeeld van het trekmes (afb 7).

Dan zijn er nog andere inzichten dat het Loo-wapen een trekmes of mes is.
Lohgerbereisen
In het *Grosses und allgemeines Wappenbuch* uit 1878 beschrijft J. Siebmacher het Loe wapen (taf. 293) als een Lohgerbereisen. In het *Jahrbuch Der K.K. Heralsischen Gesellschaft 'Adler'* uit 1906 wordt beschreven dat Gritzener in het Loe-wapen een Lohgerbereisen ziet.
Fasseisen
In het *Wappenbuch des Westfälischen Adels* van Max von Spiessen, beschrijft hij het Loe-wapen als een Fasseisen. Dit is ook een trekmes, een mes dat gebruikt werd door houtbewerkers.

De conclusie lijkt duidelijk. Het Loo-wapen is een trekmes.

Toch gaat het allemaal anders worden. Maar laten we eerst de uitsteeksels nader bestuderen.

Februari 2020
Ik had beloofd mijn artikel in februari, uiterlijk maart in te dienen. Maar er is nog veel werk te doen.
Wat betekenen de uitsteeksels?
Zijn het weerhaken?
Heeft het met het trekmes te maken?
Is het de losgemaakte bast bij het schillen van de boom?
Ik zoek verder en verzamel meer afbeeldingen van Loo-wapens. Deze afbeeldingen wijken af van de oorspronkelijke zegels. De benen zijn gekromd en de uitsteeksels variëren sterk. Zie afbeeldingen 8 en 9.
Deze voorbeelden maken het nog ingewikkelder. Er zijn zoveel variaties van het Loo-wapen dat het niet vreemd is dat er geen eenduidigheid is over de betekenis

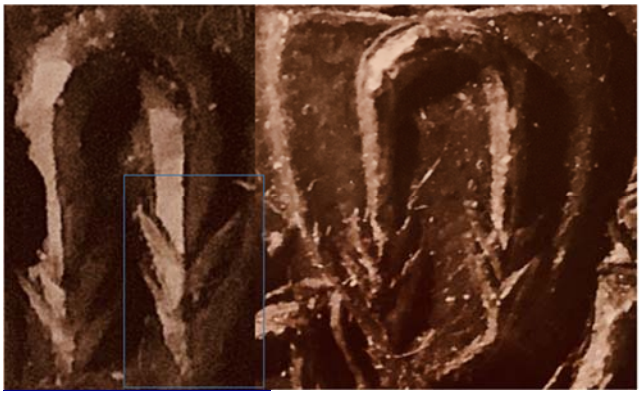

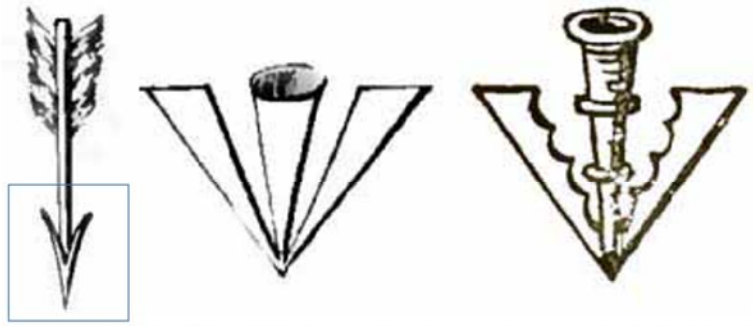

Images of arrows used as heraldic charges. The leftmost image is a barbed arrow second from the left is a broad arrowhead (Berry c1830) and the rightmost head is a pheon (Renton 1889).

Afbeelding 10.
Arrows Can Be Dangerous [21)]

van het Loo-wapen. Het lijkt me logisch dat de oudste zegels het oorspronkelijke Loo-wapen of het idee daarachter verbeelden en ik bestudeer de zegels opnieuw. Het zegel van Hadewich vamme Lo en haar zoon Henrick van den Loe stemmen overeen en de zegels laten goed de details zien. Opvallend is dat deze zegels nadrukkelijk driedimensionaal zijn uitgevoerd en dat de uitsteeksels de vorm van een kelk hebben. Ik heb heel veel voorwerpen bekeken om te ontdekken wat deze uitsteeksels voorstellen. Nader speurwerk leidt naar een pijl, de punt van een pijl. Ik vind een heraldische afbeelding van de pijl en die wordt in het engels *barbed arrow* genoemd. De *barbed arrow* is het enig voorbeeld dat ik vond dat hele sterke overeenkomsten heeft met de uitsteeksels uit het Hadewich en Henrick zegel. De *barbed arrow* werd voor de jacht en militaire acties gebruikt (afb. 10).

Afbeelding 11.
Links Katzelohr wapen, rechts twee voorbeelden van het Loo-wapen. [22)].

Het Katzelohr wapen toont zwarte driehoekjes in het wapenschild met daarboven afgebeeld drie pijlen. Ik concludeer hieruit dat de zwarte driehoeken pijlpunten zijn. Deze vorm van pijlpunten zie ik ook terug in de getekende afbeeldingen van het Loo-wapen (afb. 11).

5 maart 2020

Het is bijna het uur U met de afronding van mijn artikel. Met de vaststelling dat de uitsteeksels mogelijk pijlpunten zijn, bestudeer ik de zegels van Hadewich en Henrick wederom. Ik begin te twijfelen over mijn bevinding dat het Loo-wapen een trekmes voorstelt. Het lijkt nu eerder op een stok, een tralie-achtig voorwerp, mede omdat de omtrek rechthoekig oogt. Wat nu? En waarom is het zegel van Wessel-II uit 1417 zo anders (afb. 12)? Is Wessel-II (geboren 1375) wel familie met een dergelijk afwijkend zegel? Ik hecht veel waarde aan het zegel van Hadewich. Zij is onze stammoeder met de naam Loe en gebruikt het Loe-zegel van het eerste uur. Hoewel haar zegel iets afwijkt van haar man, Wessel-I, vind ik haar zegel toonaangevend voor de basis van het Loo-wapen, omdat haar zoon Henrick het Loo-wapen op gelijke wijze afbeeldt. Het is wel buitengewoon vreemd dat het zegel van haar zoon Wessel-II uit 1417, broer van Henrick, behoorlijk afwijkt.

Afbeelding 12.
Zegel van Wessel-II uit 1417 [23)]

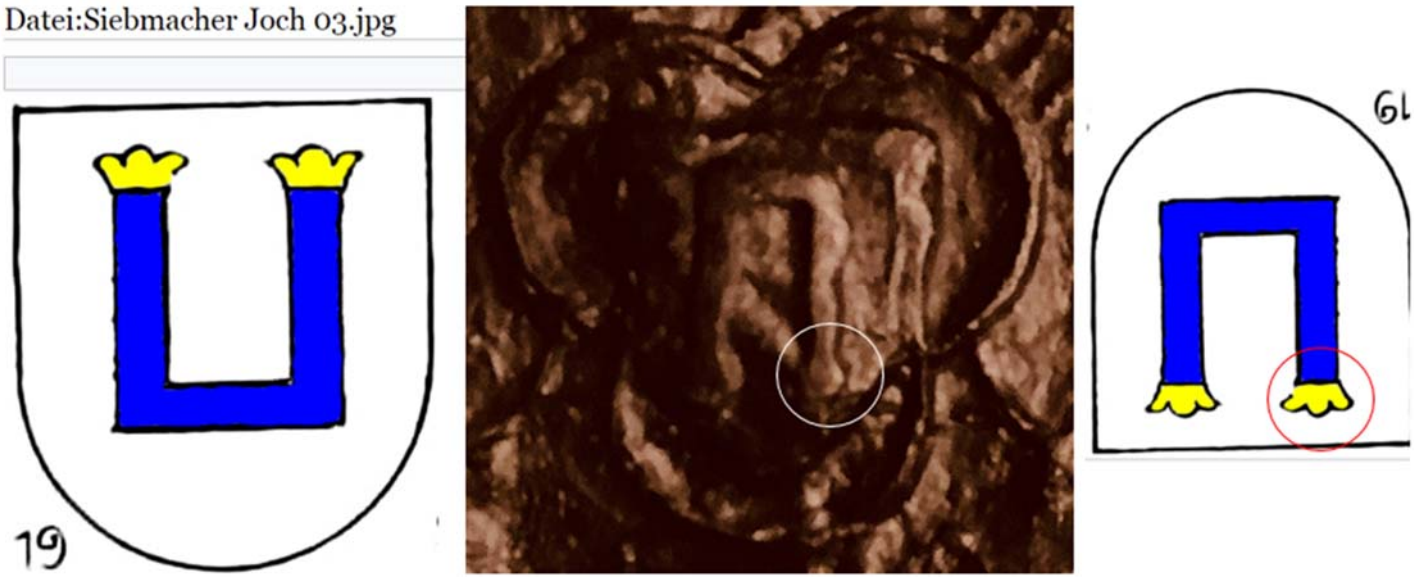

Afbeelding 13. Links een Joch (juk). Midden zegel van Wessel met stompe einden. Rechts Joch omgekeerd [24)]

Maar deze vreemde eend in de bijt geeft een zeer belangrijke aanwijzing in welke richting de betekenis van het Loo-wapen moet worden gezocht.
Het zegel van Wessel-II is volgens mij een Joch (Duits), een Juk.
Deze omschrijving en afbeelding 13 komen namelijk uit het *Handbuch der heraldischen Terminologie* uit 1890.
De gelijkenis met het zegel van Wessel-II is treffend. Zelfs de stompe uiteinden met verdikking stemmen overeen.

Een juk.
2 maart 2020
Beste heer Van de Loo,

Het object op het Loo-wapen zou inderdaad een handwerktuig kunnen zijn. Vermoedelijk is het dan geen trekmes want dat zou logischerwijs steeds met handvat worden afgebeeld. Het is niet ondenkbaar om een trekmes zonder houten handvat af te beelden, maar zo vaak en in zovele verschillende versies is twijfelachtig. Indien het geen handwerktuig zou zijn, is het mogelijk iets dat je rond de hals legt. Het is gissen naar de vreemde uitsteeksels aan beide kanten.

Joris Spolspoel.
Wetenschappelijk medewerker.
Het MOT | Museum voor de Oudere Technieken.

Ik had de heer Spolspoel geschreven over het verband van een trekmes met het Loo-wapen. Hij had twijfels en hij schreef: "*is het mogelijk iets dat je rond de hals legt*". Opvallend. De enige manier om te ontdekken of het Loo-wapen iets met een juk heeft te maken is vergelijken.

Het juk

Met Google is snel informatie te vinden. Een dag zoeken met behulp van Google levert een schat aan informatie op. Ik heb diep respect voor Joost van der Loo en andere onderzoekers die destijds hele dagen op pad waren voor het bezoeken van diverse locaties om informatie te vinden.
En beste lezer, er is resultaat!
Ik vind aanvullend bewijs voor mijn hypothese dat het Loo-wapen een juk, een juk-boog voorstelt. In het Nederlands is er ook een aanduiding waarop ik later terug kom. De Juk-boog is het deel dat het trekdier omsluit.

Het juk en het oudst bekende Loo-wapen

Het oudst bekende Loe-wapen is van Wessel-I (1364) (Zie afbeelding 15, tweede plaatje van links). Helemaal links ziet u het zegel van Bernardus de Sickenbeke (1361). Dit zegel is nagenoeg identiek met het zegel van Wessel-I, maar is beter zichtbaar en is om die reden hier toegevoegd. Beide zegels zijn beschadigd (links). Voor de vergelijking reconstrueer ik het zegel van Bernardus door de rechterzijde te spiegelen (plaatje rechts). U ziet hierbij een juk (180 ^{0} gedraaid) dat gelijkenis met het zegel vertoont. Met de gele pijlen wijs ik de kenmerkende knikken in de benen van beide figuren aan.

Afbeelding 14.
A yoke of oxen [25)].

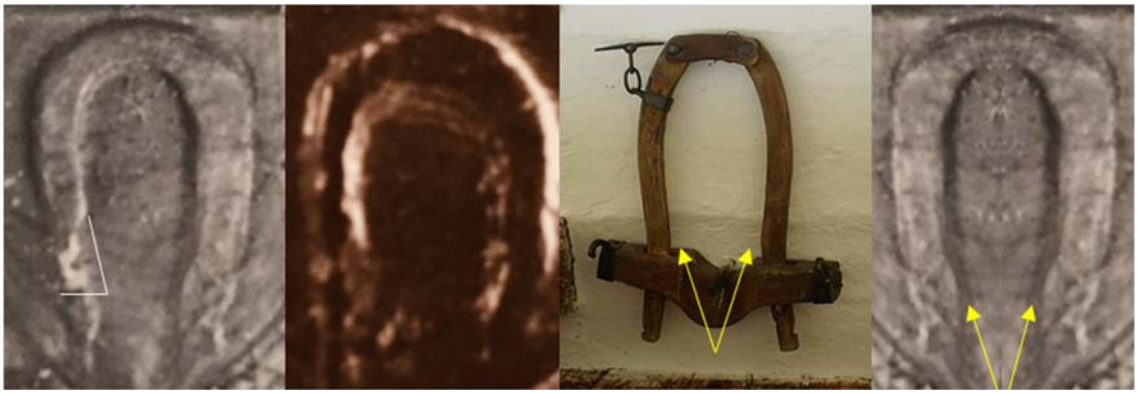

Afbeelding 15.
Van links naar rechts: zegel Bernardus de Sickenbeke (1361), zegel Wessel vamme Lo (1364), juk, 180^0 gedraaid [27], zegel Bernardus gespiegeld [26].

Afbeelding 16.
Van links naar rechts: een haam, zegel van Henrick van den Loe, zegel van Bernardus de Sickenbeke, The Luttrell Psalter [28].

Het juk en de oudst bekende Loo-wapens na Wessel-I

Het betreft hier de zegels van Henrick, Hadewich en het eerst bekende zegel van Wessel-II (afb. 5). De benen van hun wapens zijn recht. Verder heeft de omtrek (dwarsdoorsnede) van het voorwerp een bolle vorm. Dit lijkt op een constructie die we kennen bij een *haam*. Een haam is een halsjuk dat om de nek van een trekdier wordt geplaatst om een voertuig of landbouwwerktuig te kunnen trekken. De haam kan bestaan uit een houten frame, bekleed met leer dat destijds was gevuld met (rogge)stro, hooi of paardenhaar. In afbeelding 16 laat ik links een haam zien die rechte benen heeft. Het plaatje rechts laat bovenop de haam de haken zien waarmee de haam werd samengespannen. Een ander voorbeeld is een foto van een koe met een 'Vollkummet' (Duits, afb. 17). U ziet dat de benen van dit type juk naar beneden wijzen. De pijlen wijzen naar de verschillende onderdelen van het juk. Het zegel lijkt ook het houten frame te verbeelden, hier aangegeven met de rode pijl.

Afbeelding 17.
Van links naar rechts: Kuh mit Vollkummet, zegel van Henrick van den Loe, Kuh mit Vollkummet [29]

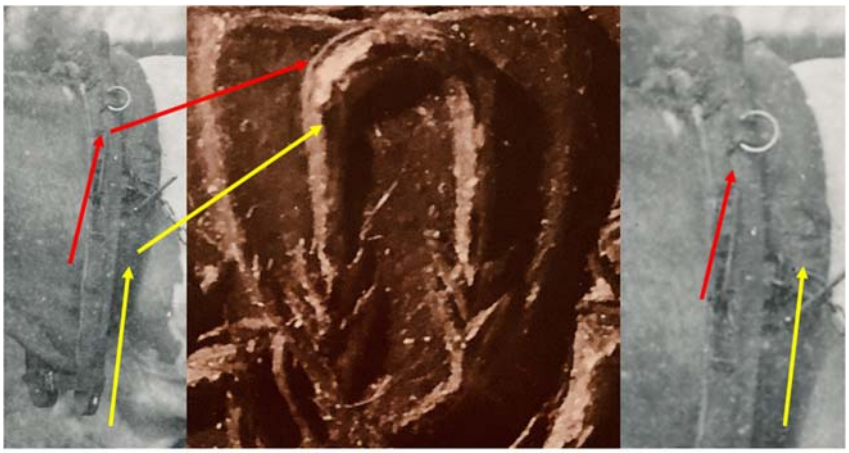

Ik haal wederom het zegel van Bernardus de Sickenbeke erbij. Het zal mogelijk in de Loo-Kroniek niet zo duidelijk zijn als op mijn computer; ook het zegel van Bernardus heeft een uitstekende rand, het houten frame, zoals bij het zegel van Henrick (afb. 18).

Het juk en het zegel Frans van den Loe (1543), heer van Wissen

Op deze eerste middeleeuwse tekening (afb. 19) is de juk-boog te zien die de houten balk (juk) met het rund (os) verbindt. Tevens heeft deze juk-boog aan

Afbeelding 18. Links zegel van Bernardus de Sickenbeke. rechts zegel van Henrick van den Loe [30)]

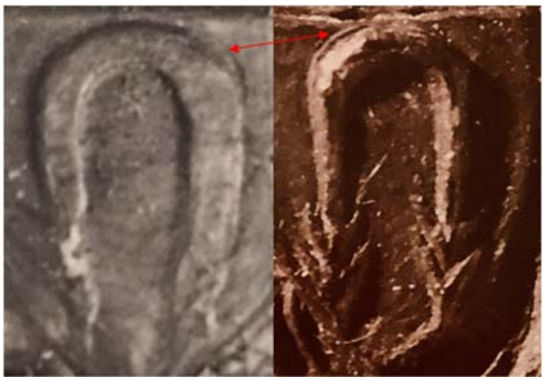

de uiteinden haken. Deze werden gebruikt om het touw, dat de boog aanspande, te fixeren.
Het wapen van Frans van den Loe heeft eenzelfde boogvorm als de juk-bogen uit de tekening, inclusief de taps toelopende vorm met haken (afb. 20).
Op afbeelding 21, een andere middeleeuwse tekening, is duidelijk te zien dat de juk-boog een weerhaak heeft. Ik heb hierin ook een Loo-wapen (Siebmacher) geplaatst voor een vormvergelijking en een vergelijking met de weerhaak.
Afbeelding 22 is een middeleeuwse tekening die een juk-boog toont met stompe uiteinden, gelijk aan het Joch van Siebmacher en het zegel van Wessel-II uit 1417.

Het juk en de Loo-wapens na het jaar 1600

De Loo-wapens van latere datum lijken veranderd te zijn, maar volgen nog steeds het ontwerp van de juk-boog. Dit voorbeeld, van het *Westfälisches Pferdemuseum* (afb. 23) te Münster, toont een paard met een haam. De uitvinding van de haam (rond het jaar 900) heeft ervoor gezorgd dat het paard de os kon vervangen. Een paard kon veel sneller werken. Een haam werd op maat gemaakt en zal kostbaar zijn geweest. Een paard was ook kostbaar. Het is daarom voorstelbaar dat het Loo-wapen een haam laat zien voor een paard en niet een ossenjuk. De haam had meer status.
Ik breng nogmaals naar voren dat ik denk dat het Loo-wapen een samengesteld beeld is. De pijlpunten zijn naar mijn mening toegevoegd.
Tevens heb ik een afbeelding gevonden van een haam met een krulvorm, die ook bij een aantal Loo-wapens voorkomt (afb. 24).

Het juk en de kram

Voordat ik naar mijn bevindingen en conclusies ga, informeer ik u nog even over de Nederlandse aanduiding voor de juk-boog. Ik gebruik daarvoor het Volledig Grieksch-Nederduitsch Woordenboek voor de Gedichten van Homerus uit 1837 (zie afb. 25). U leest het goed, kram. Dit zal de Nederlands Loo-tak van pas komen, omdat zij het Loo-wapen aanduiden als een kram. Echter het zal u duidelijk zijn dat ik in mijn artikel kies voor een juk-kram (juk-boog) en niet voor een muurkram.

Afbeelding 20
Links het omgekeerde zegel van Frans van den Loe, rechts een detail uit de Ochsengespann (zie afbeelding 19) [32)].

Afbeelding 19. Ochsengespann Luttrell Psalter [31)].

Afbeelding 21.
Links: english peasant woman milking[33], rechts boven gekanteld Loo-wapen [34].

Afbeelding 22.
Links middeleeuwse tekening met juk-boog [35], rechtsonder zegel van Wessel-II, rechts midden Joch van Siebmacher [24], rechtsboven detail van de middeleeuwse tekening.

Bevindingen

- Het Loe-wapen van Wessel-II (1417) is gelijk aan het heraldisch wapen Joch (juk) uit het boek van Siebmacher. Daarmee hebben we een belangrijk aanknopingspunt wat het Loo-wapen zou kunnen voorstellen.
- In het Lo-wapen van Wessel-I, verbeeld middels het zegel van Bernardus de Sickenbeke (1361), is een juk (met kenmerkende knikken) te herkennen.
- De zegels van diverse generaties zijn goed te paren aan diverse juk-kram/ haam voorbeelden.
- De diverse voorbeelden van het Loo-wapen laten een variatie zien aan uitsteeksels. Ik acht het denkbaar dat de weerhaken oorspronkelijk pijlpunten verbeelden.

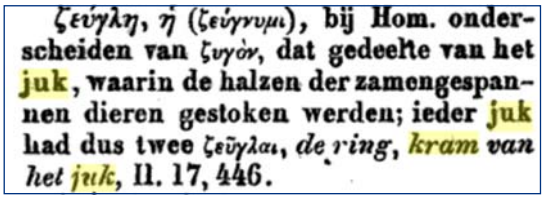
ζεύγλη, ἡ (ζεύγνυμι), bij Hom. onderscheiden van ζυγόν, dat gedeelte van het juk, waarin de halzen der zamengespannen dieren gestoken werden; ieder juk had dus twee ζεῦγλαι, de ring, kram van het juk, Il. 17, 446.

Afbeelding 25.
Detail van Grieks-Nederduits woordenboek [38].

Afbeelding 23.
Afbeelding van een haam in vergelijking met de Loo-wapens [36].

Afbeelding 24
Van links naar rechts: paardenjuk in krulvorm [37], idem detail omgekeerd, wapens zie respectievelijk afb. 8, 8 en 9.

Conclusies

Deze Loo-wapens bestrijken een periode van nagenoeg 250 jaar. Het wapen uit ca. 1619 is gelijk aan het eerst bekende zegel uit 1364 (afb. 26)

1. Mijn eerste conclusie is dat deze vorm het originele Loo-wapen voorstelt en dat het voorwerp dat ik zoek moet lijken op deze Loo-wapens.
2. Mijn tweede conclusie is dat het Loo-wapen sterk lijkt op een juk-boog, een juk-kram, een haam. Dat het Loo-wapen een juk-kram zou zijn, wordt bevestigd door een afwijkend Loe-wapen van Wessel-II uit 1417 dat door Siebmacher als een juk (Joch) word omschreven. En het wordt, mijns inziens, ook bevestigd door het Lo-wapen van Wessel-I, nagenoeg een 100% kopie van het wapen van Bernardus de Sickenbeke, dat grote overeenkomsten heeft met een juk-kram/haam.
3. Hoewel sommige juk-krammen zijn afgebeeld met een weerhaak, vind ik het waarschijnlijk dat het Loo-wapen een samengesteld beeld is van een juk-kram met pijlpunten.

Dan is er nog een vraag. Waarom is het Loo-wapen ondersteboven afgebeeld? Dus met de opening onderaan.
Als een paard moest worden ingespannen, dan moest het paard eerst worden opgetuigd. De haam (juk-kram) werd ondersteboven over het paardenhoofd gestoken en vervolgens werd de haam gedraaid en gesloten, zodat die passend om de paardennek zat. Dus het Loo-wapen laat de haam (juk-kram) zien op de manier waarop deze over het hoofd van het paard werd geschoven; geopend en met de benen naar beneden.
Voorstelbaar is dat de Loe-familie destijds wilde uitdrukken dat zij geen drager is van de juk-kram, maar leidend is.
Op een veilingsite op internet vond ik een *Antique Leather Horse Collar*. Bijzonder aan deze afbeelding vind ik dat deze de zegels van Bernardus, Wessel-I en Henrick in zich verenigt. Heel opvallend is de uitstekende rand in de afbeeldingen (zie gemarkeerde vier op de afbeelding 27). Een belangrijk overeenkomstig kenmerk!
De nummers op afbeelding 27 refereren aan:

1. De smallere band aan de top, die terug is te zien is in het zegel van Bernardus.
2. De buiging van het einde van het been naar links, die terug te zien is in het zegel van Wessel-I.
3. Het rechte been, dat terug te zien is in het zegel van Henrick.
4. De leren hals heeft kenmerkende uitstekende randen die we terugzien in het zegel van Bernardus en van Henrick.

Dit is mijn eindconclusie

Het Loo-wapen is een juk-kram/haam verrijkt met pijlpunten

Net zoals bij het Loo-naamonderzoek biedt de taal een bron van aanwijzingen. Ik heb voor het juk geen nauwgezet etymologisch onderzoek gedaan. Toch wil ik graag deze mogelijke aanwijzingen delen dat Juk (Juk -kram) en Loh verbonden zijn in de duiding van *gat*, *opening*, *sluiten*, *slot*. Conclusies mogen niet zomaar getrokken worden. Daarvoor is meer onderzoek nodig.

Afbeelding 26
Circa 250 jaar Loo-wapens in vergelijking met een aantal afbeeldingen van een juk-kram/ haam [39)]

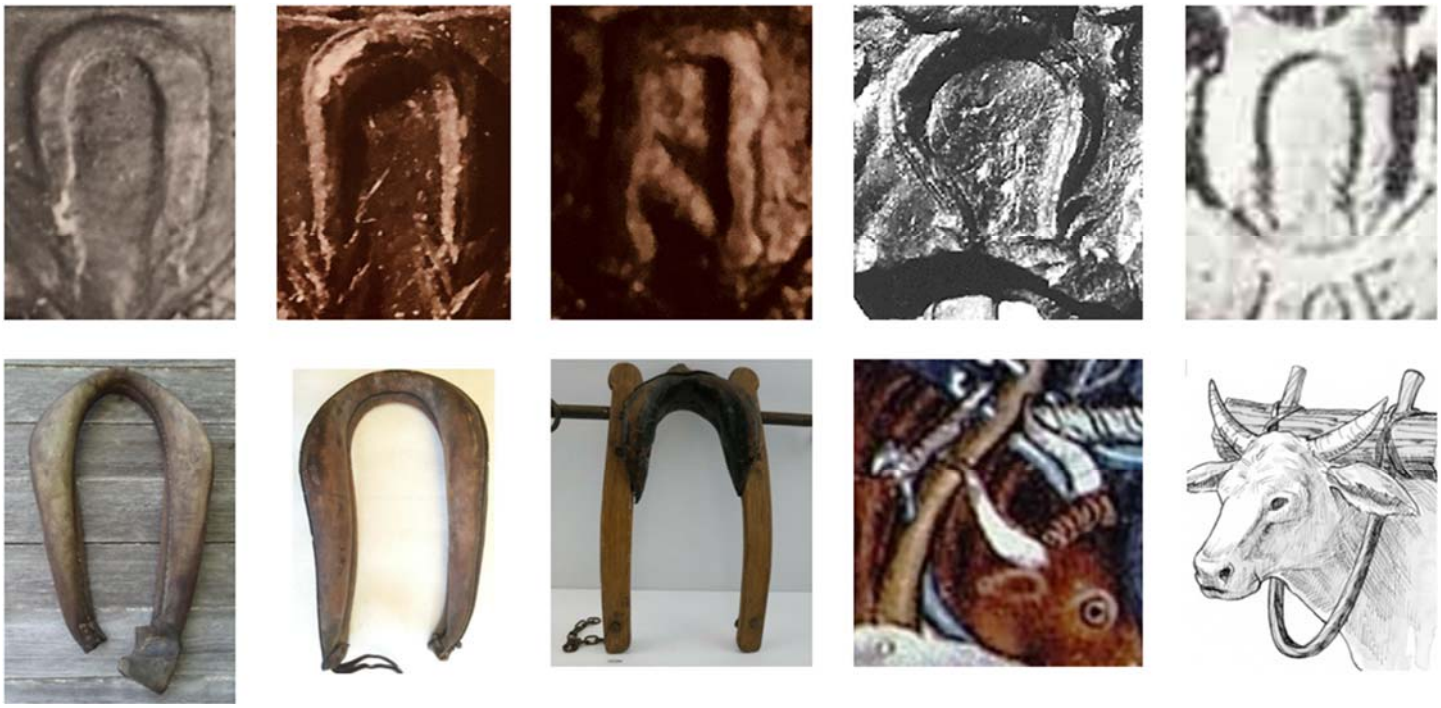

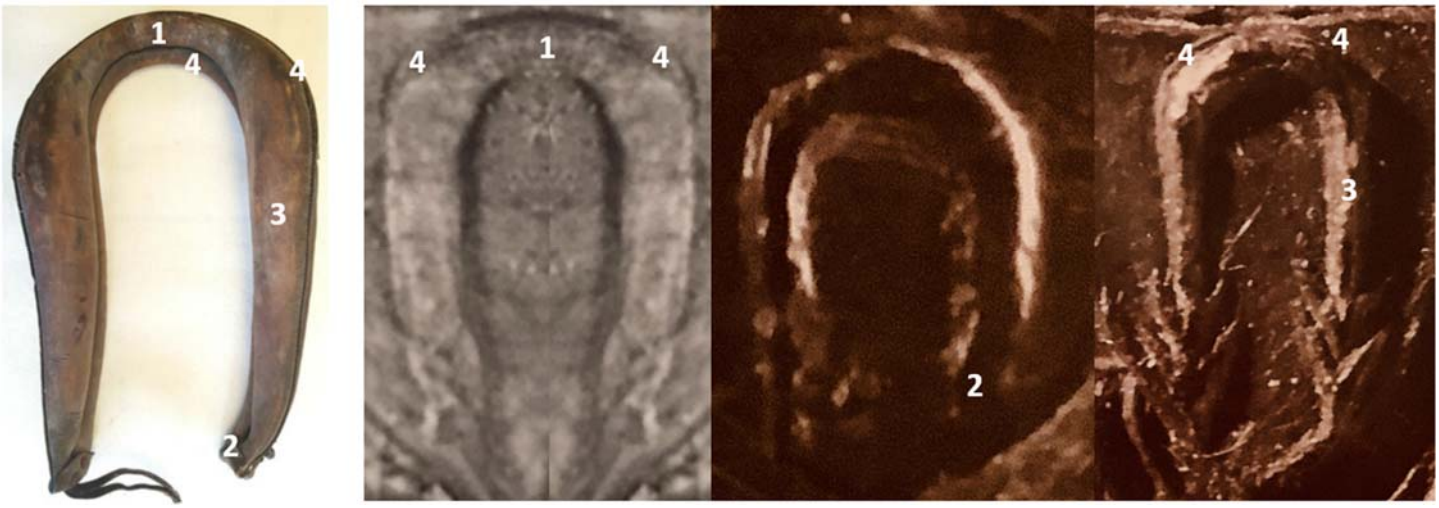

Afbeelding 27.
Van links naar rechts: Antique Leather Horse Collar, wapen van Bernardus, zegel van Wessel-I, zegel van Henrick.

Lok/Lock (engels) en *Loh* (duits). Middle English *lok*, from Old English *loc*; akin to Old High German *loh* enclosure [40]. Het Engelse woord *Lock* is verwant aan *Loh*. Wellicht mag *enclosure* ook geïnterpreteerd worden als een juk-kram. Ook in het Nederlands worden bij het woord Lok kenmerken beschreven die ook voor een juk-kram zouden kunnen gelden.

*Lok = loch oudhoogduits loh [kerker, hol], gotisch usluk [opening], verwant met luiken1. lok, look, looch, zn.: gat, opening. Mnl. loc 'gat, hol', D. Loch 'gat, opening', Ohd. loh, Mhd. loch, Os. lok, Oe. loc 'slot, grendel, afgesloten ruimte', E. lock, On. lok, Zw. lock 'deksel', Germ. *luka, bij het ww. *lûkan 'sluiten', Ndl. luiken [41].*
Bij ohd. loh sluit zich weer aan ohd. luccha v. gat, gaping (nhd. lücke), bij on. lok 't ww. lykja sluiten, samen-vouwen, ten einde brengen. De bet. sluiten laat zich verklaren uit een voor-werp over een ander heen trekken [42].

Ik vond nog een mooie afbeelding die ik u niet wil onthouden. Het komt uit Der Spiegel 31/2011 en stelt voor een "*Rekonstruktion eines Streitwagens aus Sintaschta"*, dat is bij het grensgebied van Oost-Europa en Centraal-Azië.
Op de afbeelding zien we een Juk met een '*Jochgabel'* dat lijkt op het Loo-wapen. En ook de boogschutter had u al gezien.

En dan nog een laatste voorbeeld (afb. 29). Dit is een afbeelding uit een grotere afbeelding. Het is een wapenkar waarin wijn wordt vervoerd. Mijn oog viel op de pijlpunten (links boven) die lijken op de eerder in dit artikel vermelde '*barbed arrows'*. Ik zou een nieuw hoofdstuk kunnen schrijven over middeleeuwse strijdwagens, maar de tijd is op. Ik vat mijn bevindingen als volgt samen; als het Loo-wapen een militaire kracht uitdrukt, dan stel ik mij de wapenkar voor, getrokken door paarden verbeeld middels het *juk*, bemand door met *pijlen* bewapende militairen, verbeeld middels de

Afbeelding 28.
Rekonstruktion eines Streitwagens aus Sintaschta

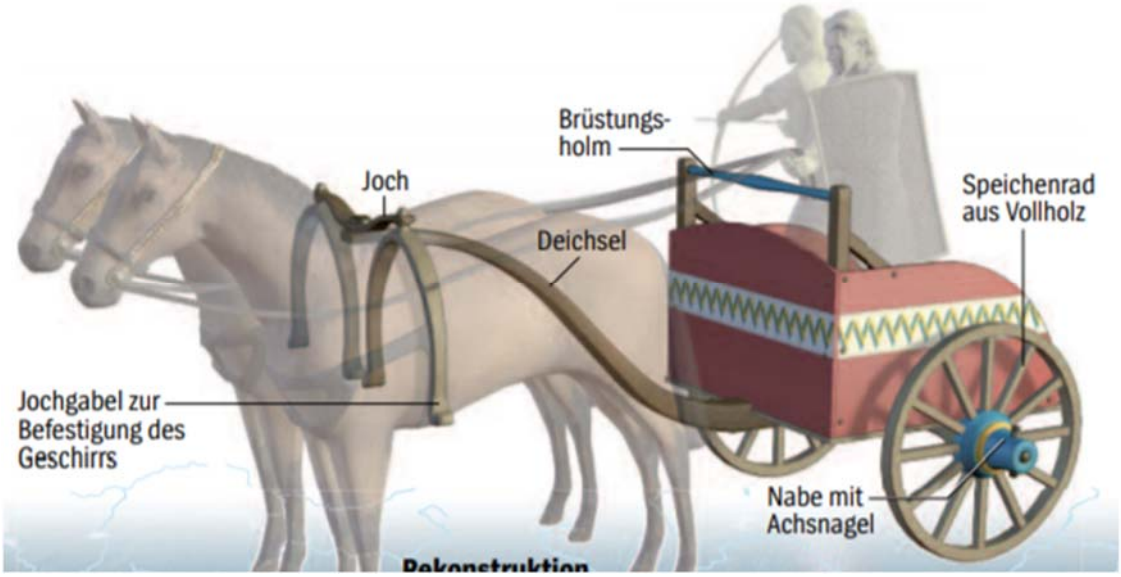

pijlpunten. En als ik mij nog even op taalkundig glad ijs begeef; *Lochen*(duits) is perforeren en *Löcherig*(duits) betekent *doorboord*.

Tenslotte

Volgens de Loo-naam conclusie werden bossen geëxploiteerd. De juk-kram is een verwijzing naar exploitatie (bos, akker) en transport (gebruik van runderen/paarden), maar deze kan ook een militaire connectie hebben. Als met het woord Loh ook een verwantschap bestaat met Juk-kram dan is dat een bijzonder gegeven. De pijlpunten, indien niet militair bedoeld, zouden kunnen verwijzen naar het jachtrecht dat zou kunnen gelden voor de exploiteerde bossen.

Ik heb u meegenomen in mijn lange puzzeltocht naar de betekenis van de naam 'Loo' en het 'Loo-wapen'. Het was een buitengewoon interessante reis. Uiteraard hoop ik dat mijn bevindingen en conclusies met de beschreven onderbouwing ook voor u aannemelijk zijn. Daaraan heb ik met heel veel plezier gewerkt. Mocht u vragen, aanvullende of andere inzichten hebben, dan nodig ik u graag uit die met mij te delen.

Afbeelding 29. Wapenkar met wijnvat [43]. Detail van het tapisserie de Bayeux.

Noten

1. Wessel vamme Lo, geboren voor 1359 te Marl.
2. Jacob van Maerlant, Der Naturen Bloeme ca. 1350.
3. Konrad von Megenberg, Buch der Natur 1330.
4. Della Hooke, Trees in Anglo-Saxon Enqeland 2010.
5. Jozef van Loon, Lo, Donk, Horst, Taalkunde als sleutel tot de vroege middeleeuwen 2017.
6. De website etymologiebank.nl is in januari 2010 opgezet door prof. dr. Nicoline van der Sijs, met als doel om alle belangrijke etymologische publicaties van het Nederlands op woordniveau aan te bieden op één centraal punt, zowel voor geïnteresseerde taalliefhebbers als voor onderzoekers.
7. Johan Winkler: De Nederlandsche geslachtsnamen In oorsprong, geschiedenis en beteekenis / Goedkoope uitgaaf / Haarlem / H. D. Tjeenk Willink / HAARLEM, Midzomer, 1885, pagina 284. Johan Winkler was een arts te Leeuwarden en auteur van wetenschappelijke boeken. Winkler was een van de pioniers in Nederland op het gebied van de dialectologie en de naamkunde.
8. Petrus Weiland (1803): Nederduitsch taalkundig woordenboek, pagina 771.
9. Wikipedia Lohmühle https://de.wikipedia.org/wiki/Lohmüle.
10. J. de Vries (1971), Nederlands Etymologisch Woordenboek, Leiden.
11. Instituut voor de Nederlandse Taal. Website: http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=MNW&id=26836&lemmodern=looi&domein=0&conc=true

12. zie 7.
13. G. van Berkel & K. Samplonius, Nederlandse plaatsnamen verklaard 2018.
14. Die Waldnachbarschaft in Bladersbach. Teil 2: Nutzung des Gemeinschaftswaldes im Frühjahr. Website: https://youtu.be/SALOYO4h43Y
15. mijngelderland.nl. Website: https://mijngelderlandmedia.azureedge.net/files/verhalen_pdf/Eekschillen_Seizoensarbeid_uit_vroeger_tijden.pdf
16. Vervaardigingsjaar 1e helft 17e eeuw. Periode 1e helft 17e eeuw. Afkomstig uit een vissersschip (waterschip) vergaan in de eerste helft van de 17e eeuw op de Zuiderzee, gevonden nabij het huidige Biddinghuizen op kavel T 23 in Oostelijk Flevoland.
Eigendom van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, afdeling Scheepsarcheologie, Lelystad. OT23-101268-8-7-310169-1 (ijzer). Het bevindt zich in Batavialand te Lelystad in het Maritiem Archeologisch Depot, dat zorg draagt voor beheer en behoud van de Scheep Archeologische Rijkscollectie.
17. Originele tekst van het bericht: ‘Sehr geehrter Herr van de Loo, auf Ihre Anfrage hin haben wir unsere Bestände im Stadtmuseum Iserlohn durchgeschaut, sind jedoch leider zu keinem befriedigenden Ergebnis gekommen. Zuerst einmal: der Namensteil -LOHN in Iserlohn wird sprachgeschichtlich auf "bewaldeter Hang" oder evtl "waldiges Gewässer" zurückgeführt, hat also mit Ihren Namen LOO oder LOE, bei denen eine Verbindung zu eisernen Krampen angenommen wird, wohl wenig gemeinsam. Iserlohn ist zwar eine alte Eisenstadt, in der bereits seit dem Mittelalter Eisen zu Draht und Drahtprodukten verarbeitet wurde, (u.a. Kettenhemden) spezielle Nägel oder Krampen, v.a. besondere mit Widerhaken sind jedoch in unseren Sammlungen nicht vorhanden oder bekannt. U-förmige Krampen zur Befestigung und zum Aufhängen von Leuchtern, Lampen, Vorratsgefäßen, Fenster- und Türscharnieren uvm. wurden mit Sicherheit wie an vielen Orten so auch in Iserlohn hergestellt und verwendet. Besondere Exemplare mit Widerhaken sind allerdings nicht überliefert. Dass Krampen in der abgebildeten Form als Waffen verwendet wurden halte ich für unwahrscheinlich. Haben Sie die Möglichkeit überdacht, ob die gebogene Krampe in Ihrem Wappen Bezug nehmen könnte auf eine markante Tal- oder Gewässerform?’.
18. Anton H. Vedders (2005). website: https://www.vedders.nl/fidfed/fotos/foto07.html
19. Van de website van Holzwerken, Vincentz Network GmbH & Co. KG, Plathnerstr. 4c, 30175 Hannover, Deutschland.
20. Het MOT, museum Grimbergen, website: https://www.mot.be/resource/Tool/schiltrekmes?lang=nl
21. John Mock, Arrows can be dangerous 2013.
22. Bron: J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch. Einleitungsband, Abteilung B. Nürnberg.
23. Bron: Oorkonde van 25 juli 1417, Staatsarchief Düsseldorf, Cleve-Mark no. 1141
24. Gritzner, Maximilian (1890): Handbuch der heraldischen Terminologie. Enthaltend zugleich die Haupt-Grundsätze der Wappenkunst. In: J. Siebmachers grosses und allgemeines Wappenbuch. Einleitungsband, Abteilung B. Nürnberg.
25. Bron: Jester Rawls, A Yoke Of Oxen 2016.
Website: https://fineartamerica.com/featured/a-yoke-of-oxen-jester-rawls.html
26. Bronnen: foto’s collectie Loo-Archief
27. Bron: https://www.heraldik-wiki.de/wiki/Datei:J%C3%A1rom1.JPG.
28. Bronnen: links onbekend, midden Henrick en Bernardus, rechts The Luttrell Psalter (1325-1340) British Library.
29. Bron: Kuh mit Vollkummet, 1934, Sammlung Steinmetz, K. Hesse, Emmelshausen.
30. Bronnen: zegel Bernardus de Sickenbeke, zegel Henrick van den Loe.
31. Het Luttrell psalter (1340) is een verlucht handschrift gemaakt in het begin van de 14e eeuw in opdracht van Sir Geoffrey Luttrell, van Irnham in Lincolnshire.
32. Bron: zegel Frans van den Loe, Heer van Wissen.
33. 13th c., Englischen Bestiarium, 13. Jh. Bodleian Library, Oxford, M.S. Bodley 764.
34. Bron: J. Siebmacher, Preussische Adel.
35. Bron onbekend.
36. Foto’s één en twee: Maya Kätker, Westfälisches Pferdemuseum Münster.
37. Website: http://ocw.nust.na/gutenberg/4/6/4/1/46418/46418-h/images/ill_013_lg.png.
38. Crusius, G.Ch., samenst. / Pol, Hm. bew.voor Nederduitsche scholen, 1837, Volledig Grieksch-Nederduitsch Woordenboek voor de Gedichten van Homerus, benevens eene Verklaring der moeijelijkste plaatsen, der gebruiken en instellingen van het heldentijdvak en van de Eigennamen.
39. Bovenste rij: Zegel Bernardus, Zegel Henrick, Zegel Wessel II (1417), Zegel Frans van den Loe, Loo-wapen op de grafsteen van walter van Loe en zijn vrouw ca. 1619 in de St. Georgkerk te Marl; onderste rij: https://laurelleaffarm.com, https://www.google.com/search?rlz=1C1GCEU_nlNL821NL821&q=horse+collar+antique, https://picclick.de, https://mittelalter.fandom.com, https://www.lostkingdom.net.
40. Merriam-Webster, Incorporated; Dictionary: Website.
41. F. Debrabandere (2011), Limburgs etymologisch woordenboek: de herkomst van de woorden uit beide Limburgen, Zwolle.
42. N. van Wijk (1936 [1912]), Franck's Etymologisch woordenboek der Nederlandsche taal, 2e druk, Den Haag.
43. Plaatje ontleend aan http://www.noorderwind.org/Artikel%3ADe_bevoorrading_van_middeleeuwse_legers.

Ons Loo-wapen: verbeelding en duiding

Richard van de Loo,
Soest, 22 maart 2020

De figuur in ons wapen blijft intrigeren. De huidige, gangbare opvatting is dat het een kram voorstelt. In zijn boeiende artikel komt Eduard van de Loo met alternatieve verklaringen. Laten we daarom eens kijken hoe er in de loop der tijden over onze wapenfiguur is gedacht en geschreven.

De oudste voorbeelden van onze wapenfiguur zijn te vinden op zegels. Het zegel diende om de ondertekenaar van een oorkonde te identificeren. Onze tot nu toe oudst bekende voorvader, Wessel vamme Lo, zegelde in 1364 met de ons vertrouwde wapenfiguur. Gemakshalve omschrijf ik deze figuur als een kram, maar we zullen zien dat dit niet de enig mogelijke omschrijving is. In dezelfde tijd gebruiken nog andere personen een identieke wapenfiguur: de beide broers Israel en Bernd Crampe in 1383 en Bernardus de Sickenbeke in 1361. Verwantschap tussen de families Loe, Crampe en Sickenbeke ligt voor de hand, maar hoe precies de familierelaties waren, is op enkele essentiële punten nog onduidelijk. Onlangs ontdekte ik overigens *onze* wapenfiguur bij een familie, met wie voor zover bekend geen directe verwantschap bestaat, namelijk bij ridder Walraf van Merode in 1385 [1)]. Hij voert "onze" wapenfiguur als helmteken en niet in het schild. In al deze gevallen is de wapenfiguur min of meer hetzelfde: twee rechte *benen* met aan elk uiteinde inkepingen of kleine uitsteeksels. Ook onze stamvader Bruen van den Loe, achterkleinzoon van Wessel vamme Lo, zegelde in zijn functie van richter van Weeze in de jaren 1492-1504 met dezelfde wapenfiguur.

Toenemende onduidelijkheid over onze wapenfiguur

Beschrijvingen uit die lang vervlogen tijd van onze wapenfiguur zijn er niet en zullen er ook niet zijn geweest. Evenmin was er een instantie, die het wapengebruik documenteerde, zoals nu in Nederland de Hoge Raad van Adel en het Centraal Bureau voor Genealogie met zijn wapenregister. De oudste gebruikers van onze wapenfiguur zullen ongetwijfeld hebben geweten wat die figuur voorstelde, maar in latere generaties was deze kennis verbleekt. Onze wapenfiguur, als identificerend en bindend beeld, was er nog wel, maar ging als het ware een eigen leven leiden. We zien dat de wapenfiguur in de adellijke Loe-familie op grote schaal voorkomt, onder meer op grafmonumenten, kwartierstaten, zilverwerk, portretten, schouwen en op wapenstenen boven toegangspoorten in kastelen en burchten. Maar wat die figuur nu eigenlijk voorstelde wist men niet meer.

Afbeelding 1.
Zegel van Walraf van Merode (1385) met een kram als helmteken

Afbeelding 2.
Zegel Wessel vamme Lo 1364; het tot nu toe alleroudste kramzegel van een Loe.

Afbeelding 3.
Loe-wapen in het Wesfälisches Wappenbuch (1901-1903) van Max von Spiessen. Boven het schild de gravenkroon met 9 parels.

Afbeelding 4.
Loo-wapen op een eind 19e eeuws zegelstempel; collectie en foto auteur.

Als gevolg van deze onduidelijkheid kon de vorm van onze wapenfiguur naar eigen smaak van de maker of opdrachtgever worden ingevuld. In onze wapenfiguur leidde dit tot een buitenwaartse kromming van de beide uiteinden, met weerhaken aan beide zijden. Overigens bestond er geen enkele onduidelijkheid over de wapenkleuren. Onze wapenfiguur is altijd zwart afgebeeld en het schild zilver (of wit).

De genoemde onwetendheid leidde tot nogal uiteenlopende en verschillende interpretaties en duidingen van onze wapenfiguur. Met een knipoog naar de bekende inktvlekken van de Zwitserse psychiater Hermann Rohrschach: men zag soms wat men wilde zien. Op internet zijn er allerlei voorbeelden te vinden van deze interpretaties en bijbehorende levendige discussies [2)]. Een kleine greep uit al die duidingen: een ketelhaak, een hengsel, een praam (een soort neusklem voor paarden), visangel, wolfsklem, hoefijzer, een gebogen ijzeren mes om bast van een boom te schillen (Lohgerbereisen), een vatenmakersinstrument (Fasseisen) en tenslotte een kram. Die laatste duiding zou in de twintigste eeuw de overhand gaan krijgen, zoals we zullen zien.

Afbeelding 5.
Onze wapenfiguur als ketelhaak (maar eigenlijk als hengsel!) in een stamboom naar A.F. van Beurden; email-plaquette (1898) uit het bezit van Alphons van de Loo (1849-1904), particuliere collectie; foto: Frank van de Loo.

Ketelhaak of hengsel?

In de eerste Nederlandstalige publicatie over onze familie in 1899 duidt de auteur, A.F. van Beurden, onze wapenfiguur als een ketelhaak [3)]. Dit is een verstelbare haak om boven een haard- of kampvuur een ketel aan op te hangen. Maar het lijkt erop dat hij de term ketelhaak verwart met het hengsel van de ketel. Onze wapenfiguur is namelijk door hem afgebeeld met extreem doorgebogen uiteinden, zodat het inderdaad meer op een hengsel gaat lijken, maar desondanks hanteert hij de term ketelhaak. Een ketelhaak en een hengsel zijn echter twee geheel verschillende voorwerpen met een verschillende functie, zoals afbeelding 6 laat zien. De duiding als hengsel komt trouwens voor in latere, bekende boeken over heraldiek (wapenkunde), zoals van Rietstap (1943) en Pama (1969) [4)]. Over de ketelhaak valt trouwens nog meer te zeggen, zoals later in dit artikel zal

Afbeelding 6.
Een ketelhaak en hengsel in functie. De ketel hangt aan het hengsel, dat op zijn beurt is bevestigd aan de in hoogte verstelbare ketelhaak, dit in verband met de hoogte en warmte van het vuur. Internetafbeelding Petromax-ketelhaak (dutchovenshop.nl)

blijken. Maar hoe het ook zij, de verwarring tussen ketelhaak en hengsel bij de interpretatie van onze wapenfiguur, illustreert de grote onduidelijkheid over dit voorwerp.

Leo van de Loo (1887 – 1958), die veel onderzoek naar onze familiegeschiedenis heeft gedaan, kende de publicatie uit 1899 van Van Beurden. Deze publicatie wekte zelfs zijn belangstelling voor onze familiegeschiedenis [5)]. Het is daarom niet verwonderlijk dat hij in zijn boek uit 1918 over onze familie onze wapenfiguur duidt als een ketelhaak [6)]. De duiding als ketelhaak kent een lange traditie. Reeds Arnold Robens omschreef in 1818 onze wapenfiguur als een ketelhaak, wat volgens hem zou verwijzen naar een offerhaak bij brandoffers in vóór-christelijke tijden [7)]. De bekende historicus Anton Fahne duidt in zijn boek van 1848 het Loe-wapen eveneens als een ketelhaak [8)]. In navolging van Robens en Fahne omschrijven de Duitse 19e en begin 20ste eeuwse Gotha's (o.a.1866 en 1872) 'ons' wapen als een ketelhaak (Kesselhaken) [9)]. Het is gezien deze traditie dan ook niet verwonderlijk dat Van Beurden de term ketelhaak gebruikt.

Een praam of een kram?

Toch komen er bij Leo van de Loo twijfels of onze wapenfiguur wel een ketelhaak is. In zijn tweede boek (1933) over onze familie stelt hij dat ons wapen een praam is. Een praam is een neusklem voor paarden om ze rustig te krijgen. De praam als wapenfiguur komt namelijk voor bij andere riddermatige families in Marl en omgeving, met wie de Loe's verwant zijn. Deze wapenfiguur verwijst volgens Leo van de Loo naar het vangen van wilde paarden in de woeste natuurgebieden van Emscherbruch (bij Gelsenkirchen, ten zuiden van Marl). Deze paardenvangst zou zijn voorbehouden aan enkele locale adellijke families, onder wie ook de Loe's. Volgens Leo van de Loo kan een praam ook wel aangeduid worden met de term kram. In dit verband wijst hij op de relatie met het geslacht Crampe, waaruit de Loe's zouden zijn voortgekomen, hoewel harde bewijzen ontbreken. Ongeveer in dezelfde tijd werkte Ernst Tode aan zijn omvangrijk boek over de familie Von Loë [10)]. Als archivaris kon hij putten uit het rijke archief van kasteel Wissen. Hoewel zijn boekwerk nooit in druk is verschenen, is er wel een niet gedateerd typoscript van bewaard gebleven. Daarin stelt hij dat onze wapenfiguur niets anders is dan een kram. Ook wijst hij op de nauwe verwantschap tussen Crampe en Loe, die volgens hem tot één familiestam behoren. De Loe-kram zou daarmee een sprekend wapen zijn, althans voor de familie Crampe.

Afstamming van de familie Crampe?

In de voetsporen van Leo van de Loo en Ernst Tode komt Joost van der Loo in 1955 met een grondig artikel over de samenhang tussen de families Crampe, Loe en Sickenbeke [11)]. Hij komt met allerlei aanvullend bewijsmateriaal voor de nauwe verwantschap tussen deze drie families. Tussen Crampe en Sickenbeke is die relatie aangetoond, maar een hard en sluitend bewijs voor de relatie Crampe en Loe kan ook hij niet leveren. Er is wel *circumstantial evidence* omdat de Crampes, Loe's en Sickenbeke's eenzelfde wapenfiguur voeren, namelijk eerst een *Schirmbrett* (een veelhoekig scherm van stof) en vanaf de tweede helft van de 14e eeuw de kramfiguur. Merkwaardig is trouwens dat de oudste kramzegels van de Crampes van jongere datum zijn dan die van de Loe's, terwijl je eerder het omgekeerde zou verwachten. Dit zegt niet alles, want we weten niet of er ergens in archieven wellicht nog oudere kramzegels van de Crampes zijn of geweest zijn. Maar het maakt wel duidelijk dat het laatste woord over de relatie tussen de families Crampe en Loe bepaald nog niet is

Afbeelding 7.
Een praam, vergelijkbaar met de door Joost van der Loo ontdekte praam. De hier afgebeelde praam is gemaakt door W. van Horsen ca. 1900 en behoort tot de collectie van het Universiteits-museum Utrecht.

gezegd. Aan het eind van zijn artikel verzucht Joost van der Loo dat hij er helaas niet in is geslaagd de vader van Wessel vamme Lo op het spoor te komen. Terecht heeft de titel van dit nog altijd indrukwekkende artikel in een gerenommeerd tijdschrift het daarom over een Crampe-Loe-*Hypothese*. Ook bijna 30 jaar later schrijft hij in een artikel in de Loo-Kroniek dat *een nauwkeurige filiatie van vader op zoon wel nimmer bewezen zal kunnen worden* [12].

Maar nu terug naar de wapenfiguur. In navolging van Leo van de Loo interpreteert Joost van der Loo in zijn artikel van 1955 de wapenfiguur als een praam, die tevens als kram kan gelden. Er bleef echter iets knagen. Is het nou een praam of een kram? Want een praam en een kram zijn toch verschillende voorwerpen? Dus gaat hij op zoek naar een praam. In een artikel in de Loo-Kroniek in 1958 beschrijft hij op levendige wijze hoe hij er in slaagt tijdens een vakantie in België bij een oude smederij een originele praam te bemachtigen. Vervolgens is de teleurstelling groot, wanneer blijkt dat een dergelijk voorwerp in de verste verte niet lijkt op de figuur in ons wapen. Zijn conclusie: ons familiewapen is een kram en geen praam!

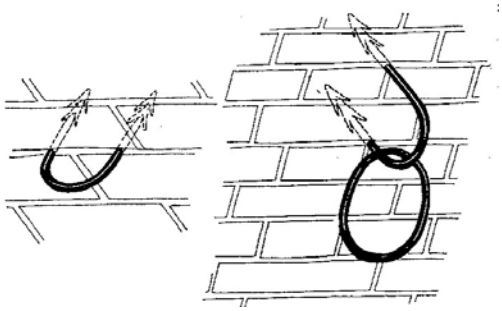

Afbeelding 8.
Een muurkram in functie, zoals afgebeeld in de Loo-Kroniek nr. 13, 1958, pagina 3.

In het licht van zijn Crampe-Loe-Hypothese is de duiding van ons wapen als kram ook beter passend dan als praam.

Een kram of toch iets anders?

In zijn artikel in de Loo-Kroniek specificeert Joost van der Loo onze wapenfiguur als een muur- of steenkram. De weerhaken aan de beide uiteinden zijn bedoeld om de kram extra stevig in een muur te verankeren. Daarbij baseert hij zich op een eind 19e eeuws boekje met vaktermen uit het ambacht van de smid. Dit boekje geeft tevens een afbeelding van een kram met verdikkingen en vertakkingen aan beide uiteinden. Op basis van deze informatie en interpretatie komt Joost van der Loo met een tekening van een muurkram in functie, die in afbeelding 8 is weergegeven.

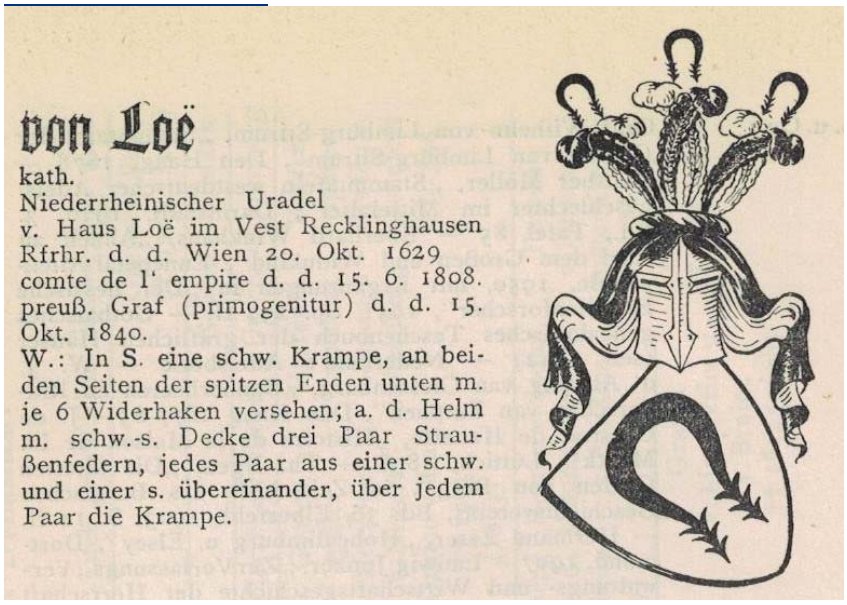
von Loë
kath.
Niederrheinischer Uradel
v. Haus Loë im Vest Recklinghausen
Rfrhr. d. d. Wien 20. Okt. 1629
comte de l' empire d. d. 15. 6. 1808.
preuß. Graf (primogenitur) d. d. 15. Okt. 1840.
W.: In S. eine schw. Krampe, an beiden Seiten der spitzen Enden unten m. je 6 Widerhaken versehen; a. d. Helm m. schw.-s. Decke drei Paar Straußenfedern, jedes Paar aus einer schw. und einer s. übereinander, über jedem Paar die Krampe.

Afbeelding 9.
Loe-wapen aangeduid als kram in het Rheinisches Wappenlexicon, 1951.

De inzichten van Tode en Van der Loo bepalen sindsdien de duiding van ons familiewapen. Al in het Rheinisches Wappenlexicon van 1951 staat het Loe-wapen omschreven als een kram. Ook het Nederlands Adelsboek van 1984 en 1998 benoemt bij de familie de (von) Loë het wapen als een kram en hetzelfde geldt voor het monumentale in 2014 verschenen Wapenregister van de Nederlandse Adel. In de genealogie Van de(r) Loo in Nederland's Patriciaat van 1965 wederom de kram als wapenfiguur. Dieter Kastner (2004) omschrijft in zijn standaardwerk over het archief in Wissen het Loe-wapen eveneens als een kram [13]. Geheel eenstemmig is het *wapenkoor* overigens niet. In de uitgave van 1991 van het Genealogisches Handbuch des Adels, gräfliche Häuser, wordt het Loe-wapen omschreven als: *Fasseisen (Crampe)*. Daarnaast blijken oude, achterhaalde interpretaties, die ooit in druk zijn verschenen, een hardnekkig leven te leiden. Maar zelfs de interpretatie als (muur)kram blijkt toch niet 100% 'waterdicht' te zijn, zoals hier toegelicht.

Heraldische verbeelding: artistieke vrijheid

Tenslotte nog een opmerking over de vormgeving van ons familiewapen. De alleroudste wapenfiguren waren geometrische patronen en vlakverdelingen op een schild. Onze wapenfiguur is daarentegen een gebruiksvoorwerp. Gebruiksvoorwerpen als wapenfiguur zijn van later datum, globaal vanaf begin 14e eeuw. Ook de oudste zegels met onze wapenfiguur dateren uit die eeuw. Daarmee zijn wij overigens in goed gezelschap. De oer-adellijke familie Van Hövell tot Westerflier heeft bijvoorbeeld drie zwarte schaafbeitels (hovele's in oud-nederlands) in een veld van goud [14)].

Afbeelding 10.
Wapen familie Van Hövell tot Westerflier: 3 schaafbeitels (hovele's)

En de eveneens oer-adellijke familie Von Ketteler voert nog altijd een rode ketelhaak in een veld van zilver of goud (afhankelijk van de tak) in haar wapen [15)].

Met die ketelhaak in het wapen Ketteler is trouwens iets merkwaardigs aan de hand. Als gebruiksvoorwerp bestaat een ketelhaak in deze vorm namelijk niet! In het echt bestaat een ketelhaak of haal uitsluitend in een langgerekte vorm en niet in de vorm van een driehoek. Is het dan wel een ketelhaak? De auteur geeft hierop een duidelijk bevestigend antwoord, want, zoals hij zegt, de zegelsnijder heeft zich de artistieke vrijheid veroorlooft de vorm van de ketelhaak aan te passen om een betere en meer esthetische verdeling van de figuur op het schild te verkrijgen. Met andere woorden: de heraldische ketelhaak heeft zich als het ware los gezongen van de werkelijke ketelhaak. Een ketelhaak in de heraldische vorm is daarom tot nu toe ook niet gevonden, ondanks alle moeite die daarvoor is gedaan zoals men bij Grusemann kan lezen. Een vergelijkbare ontwikkeling heeft zich vermoedelijk ook bij het Loe-wapen voorgedaan. Begonnen als een figuur met twee strakke 'benen' heeft zich de figuur om eveneens esthetische redenen ontwikkeld tot een meer gebogen vorm, met uitwaaierende uiteinden.

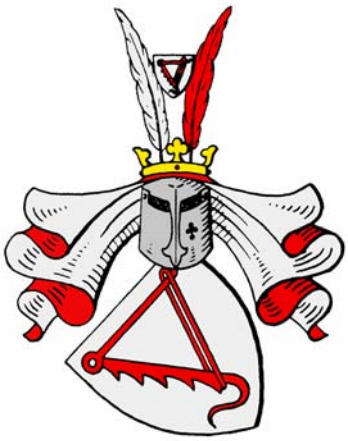

Afbeelding 11.
Wapen familie Von Ketteler: een ketelhaak, heraldisch vormgegeven.

Meerduidigheid

Wij zien bij de families Van Hövell en Von Ketteler trouwens dat zij een sprekend wapen gingen voeren, dat wil zeggen een wapenfiguur die associëerde met de familienaam. Dat de Crampes met hun overstap naar de kramfiguur hetzelfde deden sluit dus aan bij een bredere trend bij riddermatige families in die tijd. Maar een hard bewijs is er, zoals hier toegelicht, niet. Hopelijk dragen Eduards artikel en bijgaand overzicht over de duiding van ons familiewapen bij tot verder onderzoek en in elk geval tot een beter begrip van onze wapenfiguur en de boeiende verhalen daarachter. Bovendien: of ons Loo-wapen nu een kram of iets anders voorstelt, in alle gevallen verandert dat niets aan de vorm die ons wapen gevonden heeft. Ons wapen blijft intrigeren en een bepaalde meerduidigheid maakt het alleen maar spannender.

Afbeelding 12.
Een ketelhaak of haal in werkelijkheid. Internetafbeelding via Dragonheart.nl

Noten

1. Hans J. Domsta (1981): Geschichte der Fürsten von Merode im Mittelalter. Band 2, Verlag Dürener Geschichtsverein, Düren, pagina 650, Siegel 40.
2. Zie bijvoorbeeld de discussie in 2005: http://www.heraldik-wappen.de/viewtopic.php?f=2&t=188
3. A.F. van Beurden (1899): De familie Van de Loo. De Nederlandsche Leeuw, 1899
4. J.B. Rietstap (1943): Handboek der wapenkunde. 3e druk, Leiden, E.J. Brill, 226-227. C. Pama (1969): Heraldiek en Genealogie, een encyclopedisch vademecum. Uitgeverij het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 145.
5. In de Loo-Blätter van februari 1935, pagina 22 en volgende beschrijft Leo van de Loo hoe hij tot zijn eerste boek over de familiegeschiedenis Van de Loo kwam: Wie Band 1 unserer Familiengeschichte entstand und sonstiges, was nicht vergessen darf.
6. Leo van de Loo (1918): Geschichte der Familie Van de Loo, Heft 1, die Familie Van de Loo 1507 bis ca. 1800 auf Oberelve in Hülm und in Asperden.
7. Arnold Robens (1818): der Ritterbürtige Landständische Adel des Grossherzogtums Niederrhein, dargestellt in Wappen und Abstammungen. Aachen, zweiter Band, 18-19.
8. Anton Fahne (1848): Geschichte der Kölnischen, Jülichschen und Bergischen Geslechter, Erster Teil, Stammfolge und Wappenbuch. Cöln und Bonn.
9. Het Genealogisches Taschenbuch werd in verschillende edities (vorstenhuizen, graaflijke families enz.) uitgegeven in Gotha vanaf de 19e eeuw tot ver in de twintigste eeuw; daarom in de 'volksmond' aangeduid met Gotha's. Na de tweede wereldoorlog verscheen een nieuwe reeks onder de naam: Genealogisches Handbuch des Adels, ook met aparte edities voor de verschillende rangen en standen binnen de (Duitse) adel.
10. Ernst Tode (1928): Geschichte des Geschlechts der Grafen und Freiherren von Loë. Niet uitgegeven typoscript, kopie in Loo-Archief. Uit het boek van Leo van de Loo (Geschichte der Familie Van de Loo, Heft 3, 1933) is niet duidelijk of hij dit manuscript van Tode heeft gekend; het staat in elk geval niet in de literatuurlijst vermeld. Wel heeft Leo, volgens zijn zeggen, via de heer Tode de beschikking gekregen over allerlei voor zijn onderzoek naar onze familie relevante gegevens uit het archief van Wissen.
11. J.A.M. van der Loo (1955): Eine Betrachtung zur Crampe-Loe-Hypothese. Vestisches Jahrbuch, Band 57, 84-107.
12. Joost van der Loo (1984): Crampe, deel 2. In: Loo-Kroniek nr. 25, 1984, 10.
13. Dieter Kastner (2004): die Urkunden des Gräflich von Loëschen Archivs von Schloss Wissen, Regesten. Band 1, 1235-1455. Rheinisches Archiv- und Museumsamt, Brauweiler, 8.
14. J.G.F.M.G. van Hövell tot Westerflier (1999): Van Hoevell – van Hövell, genealogie van een riddermatig geslacht. Canaletto/Repro Holland, 6-7.
15. Hans Grusemann (2004): die Frühgeschichte des Geschlechts Ketteler (Kettler) 12. – 16. Jahrhundert. Aschendorff, Münster, 386-388. Zie tevens: Richard van de Loo: Het artistiek-heraldisch tijdverdrijf van Catharina Sweerts de Landas – van Kettler, met bijzondere aandacht voor haar voorouders Von Loë. In: Loo-Kroniek nr. 50, januari 2003, 10-15.

Colofon

De Loo-kroniek is een uitgave van de stichting Loo-Archief. Begunstigers van de stichting ontvangen het tijdschrift kosteloos. De minimumbijdrage voor begunstigers bedraagt € 20,-- per jaar. Zonder wederopzegging wordt het donateurschap automatisch verlengd.
De stichting heeft ook een website: www.loo-archief.nl
Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van de stichting Loo-Archief worden gepubliceerd. Gegevens mogen ten behoeve van privé-doeleinden worden gebruikt.
ISSN 2211-1549 (gedrukte nl-versie), ISSN 2211-1557 (on-line nl-versie),
ISSN 2211-1646 (gedrukte de-versie), ISSN 2211-1654 (on-line de-versie)

Adres
Stichting Loo-Archief,
t.a.v. secretaris Jeroen van de Loo,
Gravenborch 11, 3992 CA Houten,
Tel: 030-6351611,
e-mail: secretaris@loo-archief.nl

Bank
ABN-AMRO,
IBAN: NL06ABNA0542016664,
BIC: ABNANL2A,
t.n.v. Stichting Loo-Archief, Oegstgeest

Redactie: Richard van de Loo en Lex van der Loo
Eindredacteur: Lex van der Loo

Verder onderzoek

Richard en Eduard van de Loo
Soest, Den Haag, april 2020

Onze artikelen over het Loo-wapen laten zien dat het laatste woord over de interpretatie van onze wapenfiguur nog niet is gezegd.

Hoe nu verder om meer duidelijkheid te krijgen over dit mysterieuze voorwerp?

In algemene zin pleiten wij voor nader onderzoek. Enkele lijnen tekenen zich hierbij af. Eén lijn lijkt ons nader onderzoek naar de Crampe-Loe-hypothese. Met andere woorden: is er meer in kaart te brengen over het wapengebruik bij de Crampes en valt er meer te zeggen over de relatie tussen de families Crampe en Loe? Een tweede lijn betreft verder onderzoek naar onze wapenfiguur. In boeken, archieven en collecties sluimert zeker nog heel wat materiaal om tot een meer definitieve duiding van ons Loo-wapen te komen. Een derde lijn is meer in kaart proberen te brengen van de economische activiteiten van de oudste Loe's in Marl.

Wat weten we van hun bezit, rechten en maatschappelijke positie?
Waar lagen precies hun bezittingen en hoe kwamen zij daaraan?
Tenslotte willen wij heel graag een beroep doen op alle geïnteresseerden, binnen en buiten onze familie, om ons te attenderen op in dit onderzoekskader waardevolle informatie.
Is er bij u nog een interessant Loo- of Loe -wapen bekend?
Dat kan zijn bij u thuis, zoals in een oude ring, zegelafdruk, zegelstempel of wapenschild aan de muur of in een la. Of u ontdekt onze wapenfiguur in een oud boekwerk, in een kerk, op een grafsteen of ander monument.
Ook internetvondsten kunnen waardevol zijn.
Laat het ons maar weten via mail of post. Afbeeldingen of links zijn welkom. Alvast onze hartelijke dank! Wij zullen u te zijner tijd weer graag berichten over ons voortschrijdend inzicht in dit boeiende onderzoeksveld.

De genealogische relatie tussen de schrijvers

Als slot in deze Loo-kroniek een overzicht van de genealogische relatie tussen de beide schrijvers. Deze gegevens zijn ontleend aan de digitale stamboom op www.loo-archief.nl. Daar houden we de stamboom-gegevens van onze familie bij.

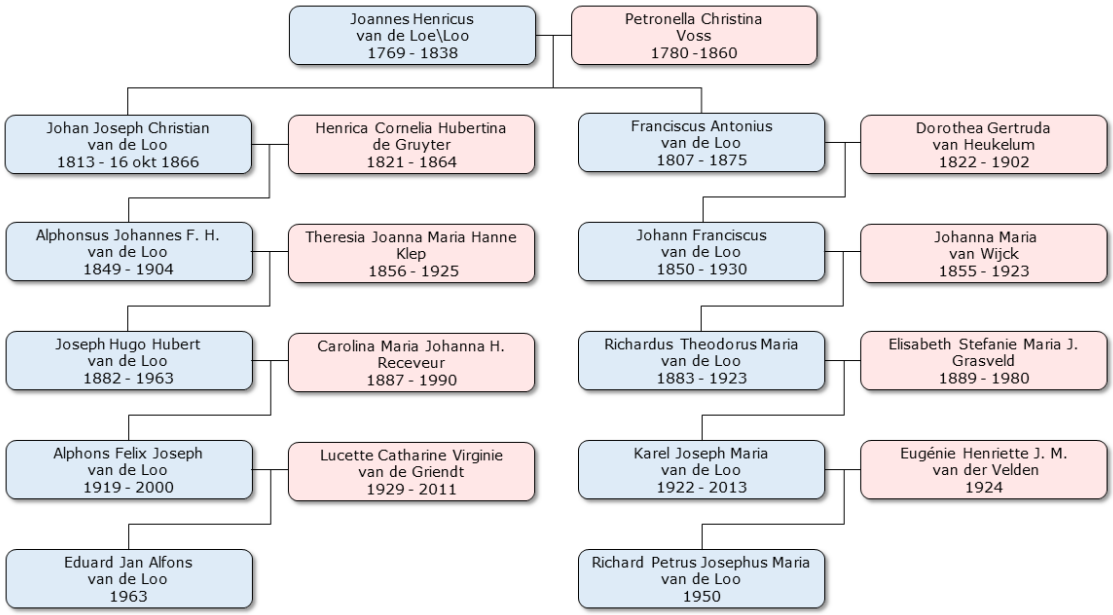

ISSN 2211-1557

In dit nummer

Een nieuwe blik op de herkomst van het Loo-wapen	1
De betekenis van de naam Loo en het Loo-wapen	2
Ons Loo-wapen: verbeelding en duiding	18
Verder onderzoek	24
De genealogische relatie tussen de schrijvers	24